

POLITICAL ECONOMY OF CONSERVATISM THOUGHT: RESPONSIBLE OWNERSHIP OF OBLIGATORY LEGITIMACY OF THE LIMITED PROPERTY

HALİS ÇETİN

Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü.

Mail: haliscetinus@yahoo.com

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4635-6507>

ABSTRACT

Although ideologies such as liberalism, socialism, anarchism and fascism which are the emergent of the product of Enlightenment, French Revolution and Industrial Revolution, consider universal principles which are bound with these revolution and crises of the modern hierarchy of property and acquisition relations to emanate from the transformation of the links between ownership and appropriation, at times critically, universal revolutionary principles are defended as essences, substances or forms by modern ideologies. Lines of justification differs from one ideology to another. One of them maintained this line for the property and state, other for legitimacy and society and another strand of thought for property, individual and bourgeoisie. However, conservatism has been the only tradition of thought that opposes all these ideologies and even the high ambitions of universal ideological construction. Conservatism has risen up against not only some elements of essences, substances and forms of these revolutions, but also the epistemological 'spirit' that had created them. Therefore, conservatism has placed itself in a position opposed not only to these revolutions, but also to all revolutions and ideologies that want to change the society which is built on harmonic and balanced relationships between property, legitimacy and acquisition. All conservatives, especially Burke, as a political stance, identity or attitude have produced more concrete, contemplative, practical and real solutions than abstract, imaginative and utopian solution proposals of all other ideologies, as an opportunity to solve all crises or ruptures created by this process. Class distinctions and conflicts, social and political divisions and moral, religious and cultural distortions caused by these revolutions have been the main sources of anxiety of conservatism's search for a solution. Since these revolutions represent the epistemological, philosophical, political, religious, cultural, social and economic breaks, conservatism undertook its mission as reunification and preservation of the knowledge of the humanity/civilization inherited from ancient contract and harmonic and balanced relationship between property, legitimacy and ownership which are 'destroyed', 'ripped' and 'disrupted' by those breaks. Especially in the light of the political economy knowledge that has been built to make the harmony, balance and order of property, legitimacy and property relationship permanent and eternal.

Keywords: Conservatism, Political Economy, Edmund Burke, Property, Power, Legitimacy, Ownership.

Makaleye Ait Bilgiler

Makale Türü: Araştırma
Geliş Tarihi: 12.06.2020
Kabul Tarihi: 08.08.2020
Yayın Tarihi: 15.11.2020
Yayın Sezonu: Temmuz - Aralık

Makaleye Atıf Bilgisi

ÇETİN Halis (2020). "Muhafazakâr Düşüncenin Ekonomi-Politiği: 'Sınırlı' Mülkün 'Zorunlu' Meşruiyetinin 'Sorumlu' Mülkiyeti", *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, sayfa aralığı: 14 | 49

[muhafazakârdüşünce](#) • yıl:16 - sayı:59 • temmuz-aralık 2020

MUHAFAZAKÂR DÜŞÜNCENİN EKONOMİ-POLİTİĞİ: ‘SINIRLI’ MÜLKÜN ‘ZORUNLU’ MEŞRUIYETİNİN ‘SORUMLU’ MÜLKİYETİ

HALİS ÇETİN

öz

Aydınlanma, Fransız Devrimi ve Sanayi Devriminin ürünü olarak ortaya çıkan liberalizm, sosyalizm, anarşizm ve faşizm gibi ideolojiler bu devrimlerin doğurduğu evrensel ilkelere ve mülk, meşruiyet ve mülkiyet ilişkisinin dönüşümünden mütevellit ortaya çıkan modern temlik ve temellük hiyerarşisinin yarattığı krizlere yer yer şüphe ile baksalar da yoğun bir vurgu içerisinde devrimlerin ilkelerini kimi öz, kimi töz, kimi de form olarak savunmuşlardır: Kimi mülk/devlet için, kimi meşruiyet/toplum için, kimi de mülkiyet/birey/burjuvazi için. Tüm bu ideolojilere hatta evrensel ideolojik inşa ihtirasının bizzat kendisine karşı çıkan tek düşünce geleneği ise muhafazakârlık olmuştur. Muhafazakârlık, bu devrimlerin sadece öz, töz ve formlarının kimi unsurlarına değil bizzat onları da yaratan epistemolojik ‘ruh’a isyan/itiraz etmiştir. Bu yüzden muhafazakârlık kendisini sadece bu devrimlere değil aynı zamanda mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumu/dengesi üzerine inşa edilmiş toplumu değiştirmek isteyen tüm devrimlere ve ideolojilere karşıt bir konuma oturtmuştur. Başta Burke olmak üzere tüm muhafazakarlar, bir siyasi tavır/duruş/kimlik/tutum olarak bu sürecin yarattığı tüm krizlere/kopuşlara çözüm fırsatı olarak tüm diğer ideolojilerin soyut/tahayyüli/ütopik çözüm önerilerinden çok daha somut/tasavvuri/pratik/reel çözümler üretmişlerdir. Bu devrimlerin doğurduğu sınıfsal ayrımlar ve çatışmalar; sosyal ve siyasal bölünmeler; ahlaki, dini ve kültürel buzumlar muhafazakârlığın bu çözüm arayışlarında asli kaygı kaynakları olmuştur. Bu devrimlerin epistemolojik, felsefî, siyasal, dini, kültürel, toplumsal ve ekonomik kopuşu temsil ettikleri için tüm bu kopuşların ‘yıktığı’, ‘yırttığı’, ‘bozduğu’ insanlığın/medeniyetin kadim sözleşme müktesebatının ve mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunun/dengesinin muhafaza edilmesi ve yeniden birleştirilmesi misyonunu muhafazakârlık üstlenmiştir: Özellikle mülk, meşruiyet ve mülkiyet ilişkisinin uyumunu/dengesini/düzenini kaim ve daim kılmak için inşa edilen ekonomi-politik müktesebat ışığında.

Anahtar Kelimeler: Muhafazakârlık, Ekonomi-politik, Edmund Burke, Mülk, İktidar, Meşruiyet, Mülkiyet.

Giriş

Mülkiyet kavramı Latince ‘*proprietas*’, Fransızca ‘*propriété*’ olarak kullanılarak İngilizceye ‘*property*’ olarak geçmiştir. İngilizce’de ‘*property*’ kavramı ‘sahiplik, sahip olma, sahip olunan şey, yetki, nitelik, özel, özellik, kendine özgü olmak, karakteristik’ anlamlarında kullanılmaktadır (Onions, 1966: 716). Bu kavram paradigması içinde ‘sahiplik, sahip olma, sahip olunan şey, özellik, kendine özgü olmak, karakteristik’ anlamları mülkiyet ile iktidar ilişkisini; ‘yetki, nitelik, özel’ anlamları da mülkiyet ile meşruiyet ilişkisini sembolize eder. Mülkiyet kavramının tüm bu etimolojik kökenleri, ‘mülkiyetin kişiye ait bağımsız bir egemenlik alanı olduğunu’ (Tatar, 2013: 4–5) ifade etmesi açısından mülkiyetin, iktidar ve meşruiyet sorunsalı ile ne denli özdeş bir alایشmsal değere ve bütünlüğe sahip olduğunu da gösterir. Türkçede kullanılan ‘mülkiyet’ kavramı Arapçada ‘*me-le-ke*’ kökünden türeyen ‘*mülk*’ sözcüğünün türevidir. Arapçadaki *mülk* kelimesi ‘sahip ve egemen olma, sahiplik, egemenlik, hükümdarlık, krallık/meliklik’ olarak tanımlanarak ‘sahip ve iyelik’ anlamlarını da kapsayarak ‘malik’, ‘hakim’, ‘veli’, ‘vali’ ve ‘vasi’ olarak (Nişanyan, 2012: 430) tanımlanmaktadır.

Bu kelimedenden türemiş olan ‘melik’ ve ‘malik’ kelimeleri de mülkiyet ile iktidar arasındaki meşruiyet kaynağını anlatması bağlamında ‘Tanrı, padişah, egemen, devlet, hükümdar, kral, hakan’ anlamlarına gelmektedir. İktidar kavramının fiziksel ve metafiziksel alışımının üzerine oturduğu ‘mülk’ kavramı ise hem fiziksel olarak insanların bedenleri/emlak üzerinde mutlak bir takdir tahakkümünü hem de metafiziksel olarak insanların akıl ve ahlakları/melekeleri üzerinde kutsal bir mukadderat kudretini temlik eder. Bu yüzden Türkçeye Arapçadan geçen bu kavramın etimolojik kökenini oluşturan ‘*me-le-ke*’ dizgesinin ürettiği ‘mülk’, ‘melik’, ‘emlak’, ‘temlik’, ‘temellük’, ‘memleket’, ‘memalik’, ‘mamelek’, ‘mülkiyet’, ‘malik’, ‘meleke’ ve ‘melek’ gibi kavramlardan oluşan paradigma bütünlüğü aynı zamanda iktidar kavramının paradigma bütünlüğü ile hem fiziksel/mutlak hem de metafiziksel/kutsal/ilahi anlamda tamamen birbiri ile alışımlanmıştı. Gerçekten de iktidar, meşruiyet ve mülkiyet kavramlarının Arapça ve Türkçe tanımları bu kavramlar arasında ne denli bir hüküm, hikmet, hâkimiyet ve tahakküm ilişkilerinin/bağlarının olduğunu göstermektedir. Aynı durumun diğer dillerde de hemen hemen aynı alışmsal bütünlüğü ifade etmesi ise bu üç kavramdan birinin eksikliğinin diğer ikisini ‘butlan’ (çürük, temelsiz, hükümsüz, geçersiz) kıldığının açık delilidir. Tıpkı ‘Adalet mülkün temelidir!’ ifadesindeki ‘adalet’in meşruiyeti, ‘mülk’ün iktidarı ve ‘temel’in de mülkiyeti temsil etmesindeki ‘varoluşun üçlü sacayağı’nın temsil edilmesi gibi.

‘Mülk’ün temellükü anlamına gelen iktidarın yani insanların mukadderatına ‘etki’ eden ‘her şey’ içindeki en önemli tarihsel, sosyal, siyasal, dini, ahlaki ve ekonomik değer yani meşruiyet kaynağı mülkiyettir. Çünkü mülkiyet, sadece insanla ‘şeyler’ (eşya) arasındaki ilişkileri değil insanla insan, insanla toplum ve insanla devlet arasındaki ilişkileri de kapsayan geniş bir paradigmadır: Hem logos hem eros olarak; hem polis hem oikos olarak; hem civic hem civil olarak; hem nomos hem ethos olarak.

Muhafazakâr Ekonomi-Politiği Yaratan Tarihi ve Felsefi Kopuşlar: Aydınlanma, Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi

Mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumu/dengesi üzerine inşa edilmiş olan binlerce yıllık yaşayan toplumsal sözleşme müktesebatının tüm geleneksel yasalarını, değerlerini, kurumlarını ve kuramlarını yıkan/yırtan modern çağ, aydınlanmanın rasyonel soyut aklı, Fransız devriminin ütopyik idealleri ve sanayi devriminin sosyal/sınıfsal/ekonomik kriz kaynakları aracılığı ile ‘insanların kaderlerine hükmetmek’ ihtirasına sahip burjuvazi sınıfının iktidarını/mülkünü, insanların kaderlerine hükmedilmesine rıza göstermesi anlamındaki itaat/memluk ile alışılmak için kendi iktidarının mülkiyeti aracılığıyla bir temellük ilişkisine dönüştürmüş ve memleket üzerindeki temlik tahakkümünün memalik meşruiyetine malik olma melekesi kazanarak malikliğinin yanında meliklik ve meleklik iddiasında da bulunmuştur. İktidarın mülkiyetine melik olan mülk, mülkiyetin iktidarına malik bir temlik ilişkisi kurarak da bu temellük tahakkümünü varlık ve varoluşa dönüştürerek önce bir memleket emlakı (meliklerin/maliklerin çitlediği toprak parçası/ülke/vatan) sonra da evrensel bir memalik emlakı üzerinde mütehakkim gücünü ilan etmiştir. Memleket olmadan memalik, memalik olmadan mülk, mülk olmadan iktidar ve iktidar olmadan da mülkiyetin asla meşru olamayacağı bilinciyle iktidarın/mülkün mülkiyetini kaim kılmak için mülkiyetin iktidarını/mülkünü, mülkiyetin iktidarını/mülkünü daim kılmak için de iktidarın/mülkün mülkiyetini birbiri ile alıştırmıştır. Çünkü mülkiyet olmadan mülk, mülk olmadan mülkiyet, meşruiyetin sağladığı bu alışımsal bütünlük olmadan da her ikisi kaim ve daim olamaz. Bu yüzden mülk ve mülkiyet kavramının, algısının ve olgusunun alışımsal bütünlüğü sadece etimolojik değil aynı zamanda da ideolojiktir. İnsanların mukadder kaderini takdir eden kadir-i mutlak bir kudret olarak mülkün mülkiyetine muktedir bir melik olması ancak fiziksel olarak mülkiyet emlakına malik, metafiziksel olarak da meşruiyet melekesine sahip bir ‘melek’ (kutsal/ilahi/tanrısal varlık/kudret) olmasına bağlıdır. Mülkiyet mülkün iktidarının, meşruiyet ise memlukların itaatinin satın alınması demektir. Modern çağ sürecinde iktidar/mülk,

mülkiyet ve meşruiyet karşılığı alınıp-satılan temlik ve temellük melekeleri ise özgürlük, eşitlik ve adalet olmuştur. Mülk/İktidar özgürlüğü, mülkiyet eşitliği, meşruiyet ise adaleti satın almıştır: Gönüllü veya zorla; kul veya köle olarak; yasa/asa veya kılıç/güç ile; ideoloji/din/felsefe veya para ile.

Modern devlete geçişle birlikte aydınlanma filozofları ‘insanların özgür, eşit ve kardeş olduğunu zannetmesini sağlamak’ ve iktidarın mülkiyetinin ve mülkiyetin iktidarının alışımsal bütünlüğünün hem maliki hem de meliki kılmak istedikleri burjuvazi sınıfının iktidarının meşruiyeti için toplumsal ve bireysel olarak rasyonel, formel ve normatif gerekçeler ürettiler. Bu üretimde en büyük araçları ise burjuvazinin tekelinde yükselen özel mülkiyet kutsaması, sermaye birikimi, bilimsel gelişmeler ve rasyonel, formel ve normatif ilke ve değer dönüşümleri gibi Aydınlanma aklının ürünleri idi: Güvenlik, uzlaşma, barış, kamunun iyiliği, ortak fayda, ulusal çıkar, toplumsal rıza/konsensüs, özgürlük, eşitlik, bireycilik ve özel mülkiyet. Artık siyasal iktidarın mülkiyetinin ve mülkiyetin iktidarının alışımsal bütünlüğünün meşruiyet yasaları bu soyut ve ‘müphem’ idealler/ütopyalar/söylemler olacaktır. Bu dönüşüm mülkiyetin iktidarına malik burjuva sınıfının iktidarın mülkiyetine de melik olmasını amaçlayan bir nevi ‘ticaret sözleşmesine’ dönüştürülmüş ‘toplum sözleşmesi’ kuramlarının (meşruiyet) ve kurumlarının (süreklilik) amaçsallığı doğrultusunda ve onun emri ve gözetimi/denetimi/ortaklığı altında yapılmıştır. Bu açıdan iktidarın mülkiyetine melik devlet ile mülkiyetin iktidarına malik burjuvazi arasında tam bir çıkar, işbirliği, dayanışma ve yardımlaşma aşımı kurulmuştur. Bu aşımın ürünü olarak toplum sözleşmesi ile modern devlet hem mutlak ve kutsal mülkün mülkiyetini hem de liberal teorideki mutlak bireyciliğe dayanan özel mülkiyetin mülkünü özdeşleştirmiştir. Mutlak güvenlikçi (Hobbes), mutlak bireyci (Locke) ve mutlak genel iradeci (Rousseau) bu teoriler, mutlak/otoriter/totaliter bir iktidar gücü savunusuyla sonlandı (Akal, 2003: 93): Güven devleti güvenlik devletine; özgürlük vaadi/büyüsü kölelik/memluk gerçekliğine; genel irade fetişizmi jakoben özel iradelerin kişisel, kolektif ve evrensel temsil narsizmine dönüştü.

Mülk ve mülkiyet memalikinginde temerküz ederek kapitalistleşen burjuvazi ve onun ürettiği kapitalist iktisadi sistemin unsurlarından ve koşullarından hareket eden bu düşünürler, ilk iş olarak burjuvazi ahlakını ve doğasını temsil eden bencillik, çıkarıcılık, rekabet ve serbest piyasa doğal düzenini kurgulayarak burjuvazinin mülkiyetinin iktidarının meşruiyet kökenlerini evrensel ve bilimsel mutlak ve kutsal gerçeklermiş gibi icad edip pazarlamaya koyuldular. Bu amaçla modern siyasal düşünceye siyasetin ve üst otoritenin kökeninin toplumsallık öncesi koşullardaki çıkarıcı ve rasyonel bireylerin olduğu

düşüncesini yerleştirdiler. Onların ürettiği egemenin mutlak gücü altında eşit, özgür ve rasyonel bireyler arası uzlaşmaya dayanan yönetim ve egemenlik kurgusu yükselen burjuvazinin ekonomi-politik ahlakının ve ideolojisinin de temellerini attı. Bu temel kuramlar ile mülk, meşruiyet ve mülkiyet ilişkilerine toplumsal ve bireysel olarak rasyonel/bilimsel/evrensel hatta kutsal/ilahi gerekçeler üreten görüşlerinde devleti ve sivil toplumu yaratan başlangıç koşulları, herkesin her şey üzerinde hak edebildiği doğa durumundaki savaş ortamı, insanın korkusu, aç gözlülüğü, güvensizliği, bencilliği, rekabetçi duygusu, faydacılığı, bireysel çıkarları, egoizmi, rasyonelliği ve çıkarları doğrultusundaki rasyonel seçimleri idi. Aslında tüm bu ‘karakteristik’ tercihler mülkiyetin iktidarına malik olduktan sonra iktidarın mülkiyetine de malik olma hakkını evrenselleştirmek/bilimselleştirmek/doğallaştırmak üzerinden meşrulaştırmak isteyen burjuva bireyinin/sınıfının akıl, ahlak ve karakterinden başka bir şey değildi. Onların kurmak istediği sivil ve siyasal toplum burjuva bireyinin/sınıfının doğasına içkin bu özelliklerin üzerinde yükselen ve tek bir egemen tarafından düzenlenmiş, mülkün/meliklerin ve mülkiyetin/maliklerin barışının ve güvenliğinin sağlandığı bir burjuva toplum tasarımı idi. ‘İnsan insanın kurdudur’ söylemi ile başlayıp insanın doğasına atfettikleri tüm ‘kötü’ özellikler gerçekte doğa durumuna değil kapitalistleşmiş burjuva ‘birey’inin davranışlarına, karakterine ve düşünce alışkanlıklarına ait özelliklerdi (Gürkan, 2016: 158–159). ‘Gerçek’ ‘olan’ bireyin değil modern kapitalist çağ için olması istenen ‘ideal tip’ bireyin özellikleri idi. Onlar çok iyi bilmekte idi ki insanın doğası kötü/memluk ilan edilmeden devlete/mülke/mülkiyete ve onların temlik, temellük ve memalik tahakkümüne ve tahakküm sınıfı olan burjuvaziye iyi/melek doğa atfedilemezdi.

İktidarın mülkiyetinin meşruiyetini, güvenliğini, düzenini ve egemenliğini ve bu egemenliğin sürekliliğini tesis edecek modern mutlak devlet ile bu mülkiyetin iktidarını kaim ve daim kılacak burjuvazi sınıfının iradesini birbiri ile özdeşleştiren aydınlanma filozofları, doğal durumdaki tüm mülk (akıl, ahlak, irade, can, mal, emek ve özgürlük) haklarını bir toplum/ticaret sözleşmesi ile onlardan devralan modern devletin yüceliğinden, kutsallığından ve zorunluluğundan yola çıkarak devlet için her şeyin araçsallaştırılmasının, insanların kötü doğaları yüzünden her türlü zulmün iyi ilan edilmesinin, egemen aklın mutlak ve üstün iradesi karşısında her şeyin yok edilmesinin gerekliliğini ilan ettiler. Onlar için devletin asli görevi toplumda özgürlük, eşitlik ve adalet yaratmak değil ‘aç kurtların/memlukların tok kurtlara/meliklere/maliklere saldırmasını’ önleyecek bir ‘güvenlik’ ortamını sağlayarak ortaya çıkan servetler arasındaki eşitsizliğin bir özel mülkiyet hakkı olarak

korunmasını ve mülk çatısı altında sürekliliğini garanti altına almak idi. Bu iki güç (melik ve malik) arasındaki uzlaşma/alaşım/sözleşme ilişkisinin meşruiyetine süreklilik kazandırdıktan sonra bu sürekliliğin 'öteki' sınıflar özellikle bir bütün olarak memluklaştırılmış halk nezdinde de onamasını/rızasını/konsensüsünü sürekli kılmak ve bu sürekliliği garanti altına almak için burjuvazinin akıl ve ahlak mottosu olan 'emek, çalışma, üretim, değer ve para' kavram, kuram ve kurumlarını yine 'mükemmel tasarım'ın totolojik teo-politik ve teo-ekonomik döngüsü içinde yücelterek kutsallaştırdılar. Bu sayede doğadan gelen mutlak ve kutsal mülkiyet hakkı ve mülkiyetin iktidarının malikleri olan burjuvazinin talepleri pozitif hukuk yoluyla da asla reddedilemez ve sorgulanamaz hale dönüştürüldü.

Modern burjuva medeniyetinin peygamberleri olan bu filozoflar, iktidarın mülkiyetinin meşruiyeti için mülkiyetin iktidarının sürekliliğini garanti altına aldığı 'ticaret sözleşmesi' ile iktidar, meşruiyet ve mülkiyet ilişkileri bağlamında modern devletin 'noter', 'banka', 'patron/burjuva', 'güvenlik kurumu', 'çek, senet, sözleşme', 'hakem', 'düzen/statüko', 'garantör' ve 'sigorta şirketi' olmasının ve bunları temsil etmek/yönetmek adına insanların/halkın sadece siyasal alanlarının/olanlarının değil daha önemlice ve öncelikli olarak sosyal, kültürel, dini, ahlaki, akli, siyasi/ideolojik, hukuki ve hepsinden önemlisi ekonomik alanlarının/olanlarının da düzenlemesinin, denetlemesinin, kontrol etmesinin ve yönetmesinin 'zorunlu', 'modern', 'bilimsel' ve 'dini/ilahi/Tanrısal' gerekçelerini ve meşruiyet kaynaklarını da üretmişlerdir. İktidarın mülkiyetini mutlak kılmak için itaatın mülkiyetinin de zorunlu ve kutsal olduğunu bilen bu düşünürler, mülkiyetin hem doğal hem de pozitif bir hak olduğunun yanına 'en kutsal hak' iddiasını da eklediler. Böylece burjuvazi sınıfının ihtirasları ile yarattığı eşitsizlikleri statükonun doğal olarak modern çağın deterministik gerçekliği içinde kutsallaştırarak meşrulaştırdılar. Bu kutsal temlik ve temellük ilişkisinde iktidarın mülkiyetine melik devlet ise dini, ideolojik, geleneksel, kültürel, bilimsel, felsefi, hukuki ve ekonomik temlik ve temellük kaynakları ve araçları ile mülkiyetin iktidarına malik sınıflar (kimisi için burjuvazi, kimisi için proletarya, kimisi için devlet) ile alışmsal bütünlüğünü de meşrulaştırmıştır. Bu ideolojilerin akıl ve ahlakının ürünü olarak modern çağda artık iktidar/mülk mülkiyet, mülkiyet iktidar/mülk olmuştur; artık iktidar sahibi mülkiyet maliki, mülkiyet maliki iktidar sahibi demektir. Artık melik malik, malik de meliktir: Her ikisi birden melektir.

Bu mülkü ve mülkiyeti 'melek' kılma söylemi ile birlikte artık asla sorgulanmaksızın kabul edilen bir modern dogma olan 'iktidarın mülkiyeti ile mülkiyetin iktidarının alışmsal bütünlüğü' aşamasına ulaştı. Tarihi ve felsefi

kaynakların gösterdiği gibi artık insanlık iktidarı meşrulaştırmak amacı için mülkiyeti değil mülkiyeti meşrulaştırmak amacı için iktidarı araç edinme evresine geçti. İlk insanın ihtiyaç olarak gördüğü tüm mülkiyet araçları, ihtişam ve ihtiras evrelerinden geçerek son insan için iktidar (itibar, imtiyaz, istisna) amaçlarına dönüştü. Modern çağ için mülkiyet bir araç değil bir amaç oldu; insan bir amaç değil bir araç oldu. Çünkü diğer her şeyden bağımsız olarak tek başına mülkiyet tüm ihtiyaç, ihtişam, ihtiras ve iktidar (itibar, imtiyaz, istisna) arzularının tatminini sağlama gücüne/nüfuzuna ulaşmış ve bu gücünün/nüfuzunun kanuni, hukuki, meşru ve ilahi kaynaklar ile meşruiyetini de sorgulanamaz hale getirerek iktidarının mutlak ve kutsal sürekliliğini de garanti altına almış oldu: Tıpkı küreselleşen Leviathan'ların emperyal ihtirasları gibi. Aydınlanma Hareketi gelenek yerine aklın ve akıl yürütmenin, insan davranışını yönlendiren en güvenilir rehber olarak kabul edilmesini dikte etmiş; Fransız Devrimi sadece Fransa'da yerleşik düzeni yıkmakla kalmamış aynı zamanda dünyanın pek çok ülkesindeki devrimlere ve krizlere/savaşlara öncülük etmiş; Sanayi Devrimi, sanayi öncesi toplumu kökten değiştirerek istikrarı değil sınıfsal kimlikleri, ekonomik dönüşümü ve bölüşüm krizlerini kural haline getirmiştir. Bu devrimlerin öncesinde ve sürecinde ortaya atılan 'mutlak akıl, bireycilik, özgürlük, eşitlik, toplum sözleşmesi, mülkün ve mülkiyetin alaşımı, evrenselcilik ve kardeşlik' gibi soyut/hayali sloganlar başta liberalizm olmak üzere sosyalizm, anarşizm ve faşizm gibi siyasal ideolojilerin tarih sahnesinde etkili olmasına yol açmıştır.

Tüm bu ideolojik kopuşlar sadece muhafazakârlığın muhafaza etmek istediği mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumu/dengesi üzerine kurulu 'yerel' 'düzen'in değil aynı zamanda da insanlığın/medeniyyetin tüm kadim değerlerinin de yok olması anlamına gelmektedir. Çünkü Aydınlanma, Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi ile inşa edilen modern çağ, sadece insanın doğasını/aklını/ahlakını/erdemini/ruhunu değil mülkün, meşruiyetin ve mülkiyetin de doğasını/ruhunu kirletmiştir/bozmuştur: Cazip/Caiz gördüğü tüm kadim 'cazibe' melekelerine ve melekelerine 'tecavüz' etmiştir. Bu yüzden muhafazakârlık, tüm bu devrimlerin değiştirmek istediği sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve dini yapıyı 'korumak' ve kadim mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumu/dengesi üzerine kurulu yaşayan toplumsal sözleşme yasalarını ve bu kavramların doğasını/ruhunu bu devrimlerin 'tecavüzünden korunmak' üzerine kurulu bir savunma düşüncesi geliştirmiştir. Modern çağın tarihsel dönüşüm ve kırılma anına tekabül eden bu üç devrim döneminde yaşayan Edmund Burke (1729-1797), her üç dönüşüm sürecine de eleştirel bir perspektif ortaya koymuş ve eleştirilerindeki öngörülerin çoğu doğru çıkması üzerine kendi döneminden

bugüne kadarki süreçte ‘aktüel’/yaşayan bir düşünür olarak kalmıştır. Bu etkisi nedeniyle modern bir siyasal ideoloji olan muhafazakârlığın ‘kurucusu’ kabul edilen ve görüşleri ile muhafazakârlığın kurucu temel metinlerini üreten Burke’ün düşünceleri farklı şekillerde sürekli yeniden üretilerek yorumlanmış ve güncelleştirilmiştir (Duman, 2016: 679). Bu yüzden ona atıf yapılmadan hiçbir muhafazakâr teori ve ona şerh düşülmeden hiçbir muhafazakâr görüş dile getirilmemiştir: İnsanlığın/medeniyetin ortak mülkünün ortak meşruiyet sözleşmesinin kadim yasalarının süreklilik iktidarının önceki kuşakların ‘mirası’, sonraki kuşakların ‘emaneti’ olduğu müktesebat bilinciyle.

Burke’ün Mülk, Meşruiyet ve Mülkiyet ‘Düzen’i: Uyum, Denge ve Süreklilik

Burke’e göre mülk, meşruiyet ve mülkiyet dengesinin ürünü olarak toplum hiyerarşik bir karaktere sahiptir. Kişiler bu toplumsal hiyerarşi içindeki temlik konumlarına göre hak, özgürlük ve sorumluluk temellük ederler. Dinde hiyerarşiyi, toplumda sınıfı, yönetimde otoriteyi öngören bu düzen, insanlar arasında temel bir eşitlikten çok doğal bir aristokrasi olduğu kabulüne dayanır. Burke’e göre iyilik, adillik ve faydalılık meşruiyet yasası yerine eşitlik yasasını koymak mülk ve mülkiyet arasındaki uyum/denge hukukunu bozacağı için bu düşünce insanlığın mutluluğuna değil daha fazla azap çekmesine sebep olacaktır. İnsanların ancak ahlaki eşitliğinden ve yasalar karşısında hukuksal eşitliğinden söz edilebilir. Ona göre işbirliği halinde olan toplumda insanlar “eşit şeylere değil eşit haklara sahip”tirler. Toplum eşit bireylerin sınırları içinde değil eşitsiz grupların ve tarihi olarak tanınmış çıkarların sınırları içinde telakki eden Burke’e göre toplumda doğal bir aristokrasi vardır ve bu sınıfın varlığı, toplumun istikrarı ve uyumu/dengesi için elzemdir (Burke, 2016: 78–79). Fakat ona göre aristokrasi burjuvazi gibi iktidarın mülkiyetine melik ve mülkiyetin iktidarına malik bir muhteris sınıf değil mülk ve mülkiyet arasındaki kadim erdemlere dayalı ‘yaşayan’ ‘kadim toplumsal sözleşme yasaları’ni temsil eden bir ara/meşruiyet kurumdur.

İktidar/mülk ve mülkiyet ilişkisini ikame ve idame ettiren meşruiyet yasaları/sözleşmelerinin bireylerin/halkın iradesinden değil geleneğe sadakatten kaynaklandığını düşünen Burke, jakoben devrimcilerin iddia ettiği gibi ‘eşitlik, özgürlük ve kardeşlik’ yalanları adına toplumsal düzenin sürekliliğini temin eden meşruiyet değerlerinin de tahrir edilmesini asla onaylamaz. Ona göre iktidar/mülk, meşruiyet ve mülkiyet ilişkilerinin inşası için ‘adalet, barış ve düzen’ yasaları bu soyut ve ütöpik sloganlardan çok daha gerçek ve iyi/adil/faydalı/güzel şeyler olup vazgeçilmezdirler. Asıl olan tüm bu ideallerin iktidar/

mülk, meşruiyet ve mülkiyet bütünlüğü içinde ‘adalet, barış ve düzen’ gibi vazgeçilmez haklarla uyumlu/dengeli/düzenli kılınmasıdır. Bu yapılmadığı takdirde soyut özgürlükler somut özgürlükleri tehdit ve tahdit edecektir. Soyut özgürlükleri iktidar/mülk/düzen, meşruiyet/gelenek/din ve mülkiyet ile uyumlu olmak bir yana bunların yıkımına sebep olacağı için şiddetle reddeden Burke, özgürlüğün birey, toplum ve devlet/otorite arasındaki ilişkilerden ayrı olarak değerlendirilemeyeceğini düşünür. Soyut/teorik özgürlük anlayışına karşın “pratik özgürlük” olarak nitelediği özgürlük anlayışını savunan Burke’e göre insanın hakları ve sorumlulukları gibi özgürlükleri de toplum ve gelenekler tarafından belirlenir ve her toplumun kendi koşulları içinde çok farklı formlarda şekillenir. Bu yüzden ona göre evrensel bir hak ve özgürlük formundan bahsetmek mümkün değildir. Çünkü her toplumun hak ve özgürlüklerinin içinde vücut bulacağı mülk, meşruiyet ve mülkiyet kurumları, hukukları ve pratikleri farklıdır. Özgürlük, mevcut etik değerlerin yarattığı bir alan içinde ancak varlık kazanabilir. Pratik özgürlük bireyleri bir parçası oldukları toplumdaki ve onun ahlaki değerlerinden muaf kılmaz. “Özgürlük düzen, erdem, ahlak ve dinden ayrılmaz” diyen Burke, özgürlük adına toplumsal düzeni temin eden değerlerin tahrip edilmesini asla onaylamaz. Sorumluluklar ile hak ve özgürlüklerin karşılıklı uyum içinde olması gerektiğini düşünen Burke’e göre jakobenlerin teorik/soyut özgürlük anlayışının aksine onun savunduğu pratik özgürlük anlayışı güçlü ve adil bir devlet otoritesi ile bir arada yaşayarak (Işık, 2015: 118–121) mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunu tesis edebilir. Kendisini ‘sorumluluk bilinci’ne dayalı ‘erdemli özgürlük’ taraftarı olarak gören Burke, kadim geleneksel değerleri, ortak akıl ve ahlak yasalarını ve sorumluluk erdemine dayalı özgürlük anlayışını toptan reddeden liberal bireycilik ve jakoben özgürlükçülük anlayışlarını şiddetle eleştirir. Bu tür iddialarda yer alan özgürlüğün ‘her şeyi yapabilme hakkı’ olarak okunmasını ‘budalalık’ olarak gören Burke, özgürlüğün sosyal sorumluluk bilincinden azade kılınmasına ise sosyal ve siyasal düzenin tarumar edilmesine sebep olacağı için karşı çıkar (Burke, 2016: 333).

Burke’e göre ‘toplum, gerçekte bir sözleşmedir. Sadece yeri geldikçe çıkar amaçlı yapılan ikincil tür sözleşmeler istenildiğinde fesh edilebilir. Fakat devlet öyle addedilmemelidir. Bu sözleşmeye farklı bir ihtiram gösterilmelidir. Çünkü o, yalnızca geçici ve fani hayvani doğaya hizmet eden şeylerdeki bir ortaklık değildir. Sözleşme bütün bilimlerde, sanatlarda, erdemlerde ve mükemmellikte yaşanan gerçek bir ortaklıktır. Bu tür bir ortaklığın neticesine birçok nesil boyunca ulaşılmayacağından; o sözleşme yalnız yaşayanların değil fakat yaşayanlar, ölümler ve doğacak olanlar arasındaki bir ortaklıktır’ (Burke,

2016: 141). Toplum sözleşmesi, tarihsel geleneklerin bir ürünü olup sivil toplumun temelidir. Tarihsel bir süreklilik arz eden sivil toplum, yüzyıllar boyu süren girift insan tecrübesinin bir ürünüdür; bazı kahvehane filozoflarının bir gecede geliştirebildiği türden değildir (Kirk, 2005: 17). Burke’e göre toplum sözleşmesi bireyler arası değil kuşaklar arası bir sözleşmedir. Zira bilim sanat ve erdemdeki bir ortaklığa ancak birden fazla kuşağın ortak çabasıyla ulaşılabilir. Her devletin kendine özgü toplum sözleşmesi görünür ve görünmez dünyaları birbirine bağlayan, fiziki ve ahlaki özellikleri önceden belirlenmiş bir düzenin bozulmaz sözleşmesi olan kadim sözleşmenin bir maddesidir. Tanrı tarafından kurulan bu etik düzen, bireylerin ve toplumların uymak zorunda oldukları yasaları sağlar. Tanrı, tüm varlığın kaynağı olduğu gibi medeni toplumun da “kurucu, yaratıcı ve koruyucusu”dur. Dünyevi düzenin aşkın bir düzen ile uyumunu benimsediğinden toplumun düzenin ve onun yasasının daha genel bir düzen ile uyum içinde olmasına büyük önem veren Burke’e göre sosyal sözleşme “sürekli, bağlayıcı ve değişmez” olup “Tanrı’nın ilahi yasası ile ilişkili olan ahlaki müeyyideye dayanır”. Onun için “devlete ve anayasalara itaat etme görevi, Tanrı gibi, toplum sözleşmesi dışındaki başka kaynaklardan gelir”. Toplum dışı bir doğa durumu düşüncesini reddeden ve doğal olarak toplumun oluşumunu sözleşmeye dayandırmayan Burke, siyasal düzenin varoluşunu sözleşme ile açıklamaya çalışan filozofların sözleşme kuramlarını sadece birer kurgu olarak görür. Oysa ona göre ‘doğal haklar sadece toplum içinde vardılar ve onu öncelemezler’.

Burke’e göre toplumsal bir düzen tümüyle akıl üzerine inşa edilemez. Bir düzen için her zaman akli olmayan unsurlar olarak gelenek, kültür ve din gibi kurumlar hayati bir işleve sahiptirler. Üzerinde konsensüs sağlanmış bu değerler olmadan toplum bir arada tutulamaz. Bu değerlerin önemli bir kısmı faydalılığı tecrübe ile anlaşılabilir ve irrasyonel değerlerdir. Tarihsel değil soyut/matematikselsel bir akılla düşünen ve sıfırdan bir düzen inşa etmek isteyenler bu değerleri ve onları somutlaştıran kadim mülk, meşruiyet ve mülkiyet kurumlarını yok etmek istemektedirler ki bu da kaçınılmaz olarak toplumun kargaşaya düşmesi ile sonuçlanacaktır. Zira toplum, jakoben devrimcilerin sandıkları gibi bir makine değildir. Organik ve girift bir karaktere sahip olan toplumun doğasını tekil akıllarla kavramak ve onu yeniden kurmak/kurgulamak, sıfırdan değerler vazetmek, yeni bir düzen, yeni hak ve sorumluluklar tesis etmek mümkün değildir. Toplumsal bir mesele, bir matematik problemi gibi görülemez ve çözülemez. Bunları çözenin tek yolu “duruma özgü şartlar olmaksızın soyut ‘a priori’ doktrinleri bir meseleye uygulamaktan kaçınmak yani sağduyu sahibi olmak” (Kirk, 2005: 19)

ile mümkündür. Burke'e göre mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunun/dengesinin tesisi için sağduyulu politik eylemin amacı "politik iyilik"tir. Somutluk, pratiklik/uygulanabilirlik, karmaşıklık ve kusurluluk ilkelerinden oluşan 'politik iyilik' politikaya, insan ve toplumun doğasını zorlayan ve limitlerini aşan ütopyik idealler ve hedefler yüklemes (Işık, 2015: 110–115). Aksi takdirde sonu tiranlığa ve despotizme giden devrimci bir 'tabula rasa' yıkıcılığı istikrar ve düzen içinde değişim yasalarını da 'politik iyilik' adına kötülüğe, şiddete ve teröre kurban eder.

Sivil toplumu "fayda kurumu" yani kurala göre işleyen fayda olarak tanımlayan Burke için kişinin hakları da ancak toplum içinde anlam kazanır. Düzen, güvenlik, adalet, mülkiyet, çalışma gibi haklar toplumsal yaşamın faydalarıdır. Sivil toplum adaletin temini için vardır ve toplumun amaçları bireyin de yararınıdır. 'Gerçek insan hakları'nı jakobenlerin savunduğu 'metafizik haklar'dan ve 'sahte haklar'dan özenle ayıran Burke'e göre sözde haklar olan soyut/sahte haklar asıl haklar olan pratik hakları yok etme tehlikesi taşımaktadır. Bireysel haklara toplumu atomize etme ve toplumsal görevlerden alıkoyma potansiyelinden dolayı temkinli yaklaşan Burke, bireysel hakları korumaya eğilimli doğal haklar yerine bireysel vazife, sosyal hiyerarşi ve idarecilerin otoritesini destekleyen klasik doğal hukuk doktrinini savunur. Ona göre 'hak ve sorumluluk arasındaki denge/uyum, iyi ve sağlıklı bir toplumun temel unsurudur'. Sadece haklara odaklanarak sorumlulukları savsaklayan bir toplum varlığını devam ettiremez. İnsanın sahip olduğu somut tarihsel hak ve özgürlüklerin "adalet, iş ve mülkiyet güvencesi, uygar müesseselerin uyumlu çalışması ve toplumsal düzen" olduğunu ifade eden Burke'e göre devletin görevi de bu somut hakların muhafazasıdır. Tanrı, bu hakların muhafazası için devleti dilemiştir ve tarih göstermiştir ki bu haklar gerçek insanın gerçek doğasının arzularıdır. Organizasyonu ve yönetimi hassas ve karmaşık bir beceri meselesi olan "devlet, insanın isteklerini/ihtiyaçlarını karşılamak için beşeri bilgeliğin bir buluşudur". Burke için devletin önemi onun insan ve toplumsal yaşamın hayatîyetine, sürekliliğine ve düzenin devamına sunduğu katkıdan kaynaklanmaktadır. Bu yüzden onun temel kavramlarından biri de 'düzen' kavramıdır. Bu düzenden kasıt sadece siyasal ve sosyal değil aynı zamanda bir evrensel düzen ve ilahi uyumluluk sistemidir. Sosyal ve siyasal düzenin de bir parçası olduğu bu düzen "Tanrı'nın ebedi ve değişmez yasası"na dayanır. İnsanlar bu düzene karşı sorumludurlar ve düzene uyum toplumsal ve siyasal uygulamaların olduğu kadar iktidarın/mülkün ve mülkiyetin de meşruiyet kaynağıdır. Devletin sınırı da burasıdır. Bu sınır nedeniyle ona göre devlete tanınan yetkiler de denetime tabi olmalı ve yönetim bu varoluş amacına hizmet ettiği ve

yaşattığı sürece desteklenmelidir (Işık, 2015: 116–117). Aksi takdirde iktidarın mülkiyeti için mülkiyet kurumu, mülkiyetin iktidarı için de iktidar/mülk kurumu meşruiyetini yitirmiş olacaktır.

Mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumu/dengesi her memleketin kendi mamelek temellük sistemi içinde temlik ettiği bir meleke olduğu için Burke'e göre bu sistemi kuran toplum sözleşmesi de her topluma özgü/yerel bir nitelik taşır ve bunlar var olan ile olmayanlar arasında organik olarak belirlenmiş bir düzenin sınırlarını çizer. Toplumsal sözleşmeler akla dayalı sözleşmelerin aksine 'önyargı' ile öylesine bağlıdırlar ki toplumu oluşturan bireyler, aileler, kurumlar ya da mekânlar sayesinde, birbirinden farklı durumlarda önceden belirlenmiş düzenin devamını sağlamaktadırlar. Aklın yerine, önyargı ve pratik bilgiyi koyan Burke, her türlü sosyal ve siyasal gerçekliğin akla değil geleneklere ve alışkanlıklara bağlı olduğunu vurgular. Değer yargılarının toplumu organik bir bütün haline getirdiğini belirten Burke, toplum sözleşmesini de bu ortak değer ve duygudaşlık bağlamında geçerli bir olgu olarak kabul eder. Ona göre toplum ile devlet ve bireyler arasındaki muhabbeti arttıran asli unsur da tam da bu ortak değer ve duygudaşlık ilişkisidir. Toplum üyelerinin mülkiyet hakları ve buna bağlı olarak özgürlükleri de tam da bu olağan süreç içerisinde ilerleyerek ortaya çıkmaktadır (Burke, 2016: 129). Zaten devletin varlığı ve görevleri de akla dayalı toplumsal sözleşmeden değil bu kadim inşa sürecindeki ortak mülk, meşruiyet ve mülkiyet değerlerinin bütünlüğünden/uyumundan/dengesinden doğmaktadır. İktidar/mülk mülkiyetinin meşruiyetini ve sınırlarını, mülkiyet de iktidarının varlık ve var oluş yasalarının sorumluluk/emanet görevlerini bu ortak değer bütünlüğünün kadim yasalarından almaktadır. Her iki alanın da temlik ve temellük sınırı birbirine bağlı olarak bu kadim yasalardan kaynaklanmaktadır. Zaten devlet yönetimi de kuşaklararası bu sözleşmeye bağlı pratik gerçeklik ve doğruluk bilgisi (Burke, 2016: 141) üzerine inşa edilir.

Burke'e göre insanların ihtiyaç, ihtiras, iktidar, itibar, imtiyaz ve istisna olmak arzularından oluşan doğalarının bozukluğu nedeniyle hem mülk hem de mülkiyet insanların bu arzularının karşılanması için yaratılmıştır. Bu bağlamda iktidarın mülkiyetini temsil eden devlet ve onun meşruiyet sınırları topluma bağlıdır; onun üzerinde, aşkın bir konumda değildir. Bu meşruiyet sınırı bağlamında da bireylerin özgürlükleri oldukça değerlidir. İktidar ne mülkü ne de mülkiyeti için özgürlüklere müdahale etmemelidir. İktidar, hem mülkünün hem de mülkiyetinin varlık nedeni olan toplumsal sözleşme yasalarına bağlı olarak 'sınırlı' olmak zorundadır. Zira toplumsalın yerleşik

gelenekleri, görenekleri, teamülleri aynı zamanda mülkün ve mülkiyetin de meşruiyet kaynaklarıdır. Bu yüzden Burke'e göre iktidarın mülkiyetini temsil eden devlet somut ancak yapay bir organizasyondur. Yapaydır, zira topyekûn bir ortaklıktır yani yaşayan sözleşme ürünüdür. Ancak bu sözleşme, zamanı aşmaktadır. Somuttur, zira günün pratik sorunları çözen/çözmeye çalışan siyasi bir aygıttır. Buna bağlı olarak, organik bütün olan toplumun bir uzantısıdır. Bu nedenle devlet de organik olmak zorundadır. Bu durum da siyasi aygıt olarak devleti soyut düşünülmesinden alıkoymaktadır. Bu yüzden hiç kimse ve hiçbir grup devleti "iyileştirme gayesiyle hareket etme keyfilğine sahip olamaz". Devlet soyut kurallara göre kurulmamıştır. Ancak devlet aşkın da değildir ve aşkın olmadığı için de sınırsız bir iktidara da sahip değildir. Devletin sınırı mülk ve mülkiyetin süreklilik hukuku içinde inşa edilmiş toplumsal sözleşme yasalarının kadim düzenlilik ve uyumluluk dengesinin 'fayda', 'iyilik' ve 'adillik' hükmündedir. Devletin kaynağı, onu oluşturmuş olan toplumun mülk ve mülkiyet ilişkilerinin meşruiyet yasalarını belirleyen gelenekleridir. Bu durumda var olan tek meşru gerçeklik kaynağı toplum ve onun yaşayan 'fayda', 'iyilik' ve 'adillik' müktesebatıdır. Bu geleneksel 'fayda', 'iyilik' ve 'adillik' yasaları da akılla yaratılamaz ama akılla keşfedilebilir. Çünkü tüm yasalar gibi o da varlığını ve işlevini akıldan değil insanlar arasındaki kadim ilişkilerden alır. Bu kadim ilişkiler de hem iktidarın mülkiyetinin hem de mülkiyetin iktidarının sınırlandırılmasının meşruiyet dayanaklarını/yasalarını belirler. Tüm bu toplumsal bütünlük ve pratik fayda zorunlulukları gereği Burke için devlet, tarihsel bir gerçeklik olarak mülkün ve mülkiyetin uyumu üzerine inşa edilmiş bir kurumlar bütünüdür (Burke, 2016: 35–38). Amacı/meşruiyeti, vatandaşlarının mülk ve mülkiyetten kaynaklı pratik faydaya erişimlerini sağlamak için yasal alanı oluşturmaktır. Bu da mutlak bir yasal düzen ya da hukuk alanı ya da soyut haklar setini kabul etmekle gerçekleşmemektedir. Toplum süreç içerisinde bunu, kendi nedenleriyle bulmalıdır. Çünkü sonucu aynı olan her şeyin nedeni aynı olmak zorunda değildir. Tüm sonuçları tarihsel gerçeklikler ve toplumsal koşullar yaratmaktadır (Tekeoğlu, 2019: 108–117).

Tarihsel gerçeklikler ve toplumsal koşullar üzerine bina edilmiş olan devletin ve bu kaynaklar üzerinden kurgulanmış tecrübenin hem mülk hem de mülkiyet alanlarında da hiyerarşik bir düzen inşa ettiğini söyleyen Burke'e göre zannedilenin aksine bu hiyerarşik siyasa/toplum/ekonomi düzeni, doğal olarak ayrıcalıklı sınıflar olarak düzenlenmemiştir. Ona göre bu hiyerarşik düzen sınıfların toplum içinde buldukları konumlara göre sahip oldukları bazı hakların, görevlerin ve sorumlulukların dağılımından kaynaklanmıştır:

Özellikle mülkiyet dağılımının. Mülkiyet dağılımından kaynaklı görev ve sorumlulukların her bir ekonomik mesleği (tüccar, çiftçi, sanatkâr) kendi görev alanlarında tutmasının zorunluluğu gibi devlet yönetimindeki hiyerarşide de her bir yönetim kurumunun (kral, aristokrasi, parlamento, din adamları) kendi görev alanı içerisinde kalması gereklidir. Ne mülk mülkiyet hiyerarşisinin ne de mülkiyet mülk hiyerarşisinin sınırlarına geçmemelidir. Mülk ve mülkiyet iktidarı ve paylaşımı açısından toplumun doğal yapısının eşitsiz olduğunu ve insanların eşit olmayan şeylere sahip olarak dünyaya geldiklerini belirten Burke'e göre bu maddi eşitsizliği varlığını, soyut kurallar ve normlar ile farklı bir somutlaştırma ile değiştirmek, toplumsal faydanın artmasına yardımcı dokunan vasıflı kişilerin de ortadan kaldırılmasına yol açacaktır. Bu durum da istikrarın ve düzenin bozulmasına yol açacaktır. Bu bağlamda düzen ve istikrarın devamı için yönetme tecrübesine sahip kişilerin yönetim gücünü ve yetkisini elinde bulundurmaya devam etmeleri gerekmektedir. "Kanunlarla yönetilen ve bir ulusun miras yoluyla geçen serveti ve saygınlığının kontrol ettiği ve dengelendiği ve süreklilik arz eden bir kurumla beraber hareket eden bir halkın akıl ve hislerinin kontrolünde olan" (Burke, 2016: 176) kadim sosyal, siyasal ve ekonomik hiyerarşik konumları ve toplumsal kalıtım ve uzlaşma değerlerini bir yana bırakarak herkesin eşit olarak telakki edilmesi Burke'e göre "yetki/sınır/had tecavüzüdür" ve "gasptır" (Burke, 2016: 78-79).

Herkesin eşit aklına dayalı olarak siyasal hakların genişletilmesi devlet ve yönetim konusunda yeteri bilgi birikimi olmayan kişilerin yönetim kademesinde görevli olmaları tehlikesini doğuracağı için "iktidar gücü, elindeki gücün farkında olmayan kişiler tarafından kontrol edilmemesi nedeniyle" de tiranlığa ve yozlaşmaya kaynaklık edecektir. Hele hele herkese eşit oy hakkı verilmesi halinde insanların demagogların kontrolüne girmesi ve onlar tarafından manipüle edilmesi gibi durumlar mülke ve mülkiyet paylaşımına dair boş vaatlerle halkın devlete yönelik duygudaşlığını tehdit edecektir. Demagoglar halkın mülkiyet tutkularını yanlış yönlendirerek geleneklere, siyasal düzene, onun meşruiyetine ve onları bir arada tutan dini değerlere ve ahlaki erdemlere de zarar vereceklerdir. Bu eşitlik ile hiyerarşik siyasal sistemde devletin gücünü alt gruplara yansıtamayan ara kurumların ortadan kalkacağı için toplumsal hiyerarşide yönetim gücüne sahip üst sınıfların alt gruplar üzerindeki gücünün bir tür tiranlığa dönüşme riski de ortaya çıkacaktır. "Yaptıkları şey, kelimenin tam manasıyla küstahlıktan başka bir şey değildir" (Burke, 2016: 176) diyen Burke'e göre temelini sınırsız ve terbiye edilmemiş bir ihtiras, ihtişam, iktidar, itibar, imtiyaz ve istisna olma tutkusundan alan bu özgürlük savunusu sadece kadim gelenekleri ve 'eski düzeni' yok etmek üzerine

kuruludur. Mülk ve mülkiyet ilişkisini düzenlemek ve dengelemek hususunda meşruiyet sınırlarını aşan devletin aşırılıklarını düzeltmenin yolunu ‘yeni’ baştan başlamak için salt akla başvurmakta değil de kadim geleneklerde ve ortak akılda aramak gerektiğini söyleyen Burke’e göre asıl ilgilenilmesi gereken şey toplumdaki bütün eşitsizlikleri ortadan kaldırmak değil ‘mümkün olan en iyi, en adil ve en faydalı’ iyileştirmeleri yapmaktır. Burke’e göre siyaseti rasyonalist ilkelere dayandırmak daha önce denenmemiş, bilinmeyen mecralarda dolaşmak gibidir ve akıl sahibi hiçbir varlık, somut koşullar yerine soyut ilkeleri temel alarak bilinmeyen bir yerde maceralara atılmak istemeyecektir. Böyle bir durumda, halkın mutluluğu için yaratılmış bir organizasyon olan devlet ilacı, bir tür zehre dönüşecektir (Tekeoğlu, 2019: 118–121).

Aydınlanma hareketi, Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi ile ‘erdem, ahlak, gelenek ve din’ üzerine dayanan ‘kadim toplumsal ruh’un ‘asıl değerleri’nin ‘zehirlenerek’ ‘barbarlığın ve vahşiliğin çağının’ başladığını düşünen Burke, yaşadığı dönemde şövalyelik çağının ihtişamlı günlerinin de geride kaldığını belirtir. “Şövalyelik çağı yok oldu. Sofistlerin, ekonomistlerin ve hesapçıların çağı geldi; Avrupa’nın ihtişamı ebediyen söndü” diyen Burke’e göre şövalyelikle birlikte ‘rütbe ve cinsiyete gösterilen asil sadakat’, ‘vakur tevazu’, ‘ağırbaşlı boyun eğiş’, ‘hayatın satın alınamaz zarafeti’, ‘duyarlılık ilkesi’ ve ‘onurun saflığı’ da yok olmuştur. Ona göre bu yeni çağ erdeme ve asalete tapan aristokrasi yerine ticarete/paraya tapan ve bunları yeni tanrılar olarak kutsayan ‘zengin kentli/burjuvazi sınıfının’ ‘kendi ticari/parasal toplumunu’ yarattığı çağdır (Duman, 2016: 697–699). Bu çağ mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunun ve dengesinin tamamen tarumar edilerek tek bir unsurun/parçanın diğer ikisine hükümferma/muktedir/hegemon olacağı bir çağdır: Mülkün/devletin meşruiyet ve mülkiyet üzerindeki mutlak tahakkümü olarak faşizmin; meşruiyetin/toplumun mülk ve mülkiyeti yok etmek üzerindeki mutlak iktidarı olarak sosyalizmin; mülkiyetin/burjuvazinin mülk/devlet ve meşruiyet/toplum üzerinde mutlak ama ‘gürünmez el’ hegemonyası olarak liberalizmin çağı. Şövalyelik yerine şovenlik çağı. ‘Çürümeye giden kadim insanlık medeniyetinin’ sonunun başlangıcı olan bu çağ; para ile ‘şövalyelik unvanı’nın satın alındığı; ‘erdem, soyluluk, akıl, ahlak ve dinin’ ticari meta yapıldığı; ‘barbarlığın ve vahşiliğin’ serbest piyasada değerinin çok üstünde pazarlandığı; ‘asil sadakat’, ‘vakur tevazu’, ‘ağırbaşlı boyun eğiş’, ‘hayatın satın alınamaz zarafeti’, ‘duyarlılık ilkesi’ ve ‘onurun saflığı’ gibi değerlerin ne denli aşağılanırsa, aşağılayanların o denli mülk, meşruiyet ve mülkiyet kazandığı bir çağdır: Ekonomik olanın politik ve sosyolojik olana öncelendiği/‘ön ek’ olduğu bir çağ.

Muhafazakârlığın sosyal ve siyasal düşünce iklimini/niyetini/amacını şekillendiren Aydınlanma, Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi aynı zamanda onun ekonomi-politik teorisini de etkilemiştir. Gelenek ve toplumsal sözleşme müktesebatı yerine aklın ve akıl yürütmenin, insan davranışını yönlendiren en güvenilir rehber olarak kabul edilmesini dikte eden Aydınlanma; Fransa’da yerleşik sosyal, siyasal ve ekonomik düzeni yıkmakla kalmayıp aynı zamanda dünyanın pek çok ülkesindeki devrimlere ve krizlere öncülük eden Fransız Devrimi ve sanayi öncesi toplumu kökten değiştirerek yerine koyduğu ticarete ve paraya dayalı ‘ticari toplum’sal düzen ve onun akıl ve ahlakını temsil eden burjuvazi sınıfının iktidarının istikrarı değil kaosu kural haline getiren Sanayi Devrimi başta Burke olmak üzere muhafazakârların titizlenerek koruduğu tüm sosyal, siyasal ve ekonomik sermaye müktesebatını tahrip etmiştir. Böyle bir ‘yıkıcı’ iklimde eski düzeni ‘koruyucu’ misyon üstlenen Burke, gelmekte olan bu yeni çağı ‘barbarlığın ve vahşiliğin’ çağı olarak ilan ederek kazanılmış kadim tarihsel ve geleneksel değerleri ve kurumları sosyal ve siyasal teorilerinde olduğu gibi ekonomi-politik felsefesinde de savunarak kendisinden sonra gelen tüm muhafazakar düşünörlere yol göstermiştir. Ona göre bu yeniçağ erdeme ve asaletle tapan aristokrasi yerine ticarete/paraya tapan ve bunları yeni tanrılar olarak kutsayan ‘zengin kentli/burjuvazi sınıfının’ kendi ticaret toplumunu yarattığı çağdır. Burke’ün bu yeni ‘ticari toplum’ algılayışı çürümeye giden medeniyetin sonunun başlangıcıdır.

“İlk nedenler olarak tapmayı seçtiğimiz ticaret, zanaat ve imalat/üretim gibi ekonomi politikçilerin Tanrıları, belki de kendileri yaratılmıştır, kendileri sonuçtur. Onlar kesinlikle ilmin yeşerdiği aynı gölgelik altında gelişir. Onlar doğal koruyucu ilkeleriyle birlikte çürüyebilirler de” diyen Burke’ün sözünü ettiği ‘doğal koruyucu ilkeler’ ahlaki değerler, duygular, inançlar, tutum ve davranış kodları gibi ‘kültürel unsurlar’dır. Bunların temel kaynağını da asalet ve din oluşturmaktadır. Burke için bunlar, Avrupa’nın medeni toplumuna karakterini veren ana unsurlardır. Mülk, meşruiyet ve mülkiyet sacayaklarının uyumunun ve dengesinin sürekliliği için başta ticaret olmak üzere tüm ekonomik faaliyetler bu çerçeve içinde yapılmalıdır; değişim ilişkileri için medeni toplum bir önkoşuldur. Eğer ticaret bu temel çerçeve içinde yapılmazsa onu mümkün kılan medeni toplumu ayakta tutan mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumu/dengesi de bozulmuş demektir. Ticaretin gelişmesi kendiliğinden kültürel unsurları yaratamaz. Hatta ticari toplum ve bu toplumun akıl ve ahlakını temsil eden burjuvazi sınıfının ruhunda onu ‘barbarlık’, ‘vahşilik’, ‘bilgisizlik’, ‘dengesizlik’ ve ‘ölçsüzlük’ yönüne iten ihtişam, iktidar, itibar, imtiyaz ve istisna olmak ihtirasları bulunmaktadır.

Burke'e göre eğer bu ihtiraslar üstün gelirse, yeni doğan ticari toplum kendine özgü kaynaklar içinden, ticari alışverişi mümkün kılan etik ve kültürel normları tekrar tesis etmeyi başaramayacak ve medeniyetin 'çürütmesine' yol açacaktır. Burke'e göre Fransız Devrimi Avrupa medeniyetinin birleştirici iki asli unsuru olan soyluluk ve dine karşı yapılmıştır. Soyluluk ve dinin maddi ve manevi düzeyde oluşturduğu anlam çerçevesi dağıtılmış, bu iki unsurun temel direklerini oluşturduğu toplumsal ve siyasal düzen yıkılmıştır. Burke'e göre Fransız Devrimi "ülkenin girişimci yeteneklerinin (burjuvazinin) ülkenin mülkiyetine (aristokrasi) karşı isyanı"dır. Burke'ün 'ticari toplum' ya da bir sınıf olarak burjuvaziye yönelik aristokratik itirazının kaynağında Fransız Devrimi'nin ve burjuvazi sınıfının meşruluğunu dayandırdığı aşırı bireyci, açgözlü, çıkarıcı ve sorumsuz insan doğasına dayanan aydınlanma argümanları ve bu temelden hareketle gerçekleşen yıkıcılık ve radikallik 'sapkınlıkları' vardır. Burke'e göre Aydınlanmacı filozofların düşünsel planda reddettikleri başta aristokratik (mülk, meşruiyet ve) mülkiyet kazanımları olmak üzere her şeyi Fransız devrimciler ve burjuva sınıfı el ele verip fiili olarak yok etme işini üstlenmişlerdir (Duman, 2016: 697–699): 'Barbarlık', 'vahşilik', 'bilgisizlik', 'dengesizlik' ve 'ölçsüzlük' ihtirasları içinde.

Fransız Devrimi ile başlayan bu yeni 'barbarlık ve vahşilik' çağının somut toplumsal ve tarihsel sınıflar olarak iki grubun ittifakının sonucu olduğunu söyleyen Burke'e göre bu yeni sınıflar: 'Kâğıt para ya da vadeli bono spekülâtörleri sınıfı ile filozoflar ve yazarlardan oluşan entelektüel sınıf'. Bu 'parasal çıkar' ile filozofların insan ve topluma ilişkin teorileri birbirini desteklemektedir. Parasal çıkarın gelişmesiyle eş zamanlı olarak filozoflar yeni bir 'evrensel' insan tanımı ve 'doğası' geliştirmişler ve bu ikisi çok sıkı ve belirgin bir birlik/ittifak oluşturmuşlardır: Para ve ideoloji. Bu sınıfların ittifakı 'ekmek kaygusundan başka dertleri olmayan' halkı da yanlarına alarak kendisini eski düzenden farklı görerek yenilik arayışının taşıyıcılığını üstlenmiştir. Burke'ün 'siyasal yazın adamları' dediği filozoflar edebi ünlerini kullanarak, akademiler oluşturarak paraya, ticarete ve maliyeye hükmeden burjuvazi sınıfının patronajından faydalanarak halk üzerinde büyük bir etkiye sahip olmayı başarmışlardır. Parasal, ticari ve mali gücün temsilcisi burjuvazi sınıfı ve sözcüleri kendi hegemonik sistemlerini inşa etmek için seküler ve 'laik dinsel bir coşku' ile dinsel temelde yaşanan büyük bir yeni/seküler dini değişimler/ideolojiler yaratmışlardır. Bu yüzden her üç devrim (Aydınlanma, Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi) de yaratacağı bu rasyonalist ve seküler ideolojik/felsefi etki nedeniyle siyasal sınırları ve yerelliği aşan bir yapı ile evrensel bir oluşuma dönüşmüştür.

Burke'e göre yeni çağın bu iki önemli grubu (burjuvazi ve aydınlar) arasındaki bu işbirliği neticesinde filozoflar, bir tür 'demagog' olarak hareket etmekte ve yoksulların kıskançlığını kendi ittifaklarından uzaklaştırıp öfkelerini saraya, soylulara ve dine/kiliseye yönlendirerek paralı burjuva sınıfına hizmet etmektedirler. Ayrıca kendilerini, "bütün yenilik taraftarlarında görüldüğü üzere, yoksul ve alt düzeydekiler için büyük bir amaca yönelmişler gibi" sunmaktadırlar. Ona göre Fransa'da yaşanan mali ve siyasal krizi kanlı bir devrime götüren şey, demagog liderler eliyle yoksul kitlelerin politizasyonu olmuştur. Filozoflar, spekülâtörler ve politikacılardan oluşan bu 'şeytani ittifak'ın, toplumu kendi düşüncelerine göre yeni baştan inşa etmek için kışkırttığı ve politize ettiği 'ideolojik kitle' yani toplumun çoğunluğunu oluşturan alt kesimlerinin bu siyasal hareketliliği Burke'e göre alt sınıfları kendi çıkarlarına eklemleyen paralı sınıfların çıkarlarına hizmet ederken asıl kaybedenler de yine kent ve kır yoksullarından oluşan bu alt sınıflar olacaktır: Burjuvazi ve filozofların pasta vaatleri için devrime giden bu kitleler ellerindeki ekmekten/emekten de olacaklardır. Çünkü devrimin yaptığı ilk iş, ağırlaşan mali kriz sürecinde borçların ödenmesi için tabakaların mallarını müsadere etmek ve kilise, vakıf, lonca ve kooperatiflerin mal ve arazilerini kamulaştırmak olmuştur. Burke'e göre bu kamulaştırma terörü, hukukun özüne saldırıdır. "Dinin yanında Jakoben saldırının en büyük hedefinin mülkiyet" olduğunu dile getiren Burke'e göre, mülkiyete ilişkin düzenlemeler yapmak genel olarak devrimlerin özünde vardır. Ancak Fransız Devrimi bu konuda çok radikal ve keyfi uygulamalar yaparak çok ileriye gitmiştir. Kilisenin emlakini ve soyluların özel mülklerini keyfi şekilde istimlak eden devrimciler karşısında hiçbir yurttaşın değil mülkiyeti can ve özgürlükleri de güvende değildir. Kendisini ulusla/halkla özdeşleştiren bu radikal/jakoben devrimcilerin eylemlerini denetleyecek bir güç bulunmadığı ve geleneksel hukukun ilkeleri bunları bağlamadığı için en ılımlı sınırlamaları bile kabul etmeyi reddeden bu iktidar insanlık tarihinde o güne kadar görülmemiş bir 'despotizm' ihdas edecektir (Duman, 2016: 701-702): Para ve felsefe ittifakı olmadan emek ve ekmek üzerinden bedenler üzerinde despotizmin ihdas edilemeyeceğini geç de olsa görmeyerek.

Burke, iktidarını paraya dayandıran bu spekülâtör sınıfın denge bozucu, değişken ve sorumsuz etkinliğine karşı çıkarken felsefi alanda da 'metafizikçiler' diye adlandırdığı filozofların temelsiz spekülasyonlarının onlarla ittifak içinde olmasına karşı çıkar. Her iki sınıf da her iki sınıfın kurduğu çıkar ittifakı da yıkıcıdır. Ona göre filozofun akla dayalı argümanları da spekülâtörlerin parasal çıkara dayalı eylemleri de tüm tarihsel ve geleneksel değerlere zararlıdır. Gerçekte bunlar birbirini karşılıklı olarak destekleyen, aynı ilkenin/paranın iki

yüzü gibidirler: Yazı/para/fiyat tarafı burjuvaziye, tura/değer/yasa/meşruiyet tarafı ise felsefeyi temsil eder; dik gelmesi halinde ise kazanan üçüncü müttefik olan halk olacaktır. İnsan doğası ve toplumsal yapı ilişkileri nedeniyle ‘ekonomi’nin bütünüyle bağımsız bir alan olmadığına, bilişsel alanın deneyimlerinden doğan ekonominin epistemoloji ile bağlı olduğuna inanan Burke için burjuvazi/para ve filozof/felsefe/ideoloji ittifakı “felsefede ve maliyede en gözü dönmüş maceracılar” olarak ekonomiyi mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumu/dengesi üzerine kurulu hayattan, hayatın gerçeklerinden ve kadim epistemolojik bağlardan kopartmışlardır: ‘Gözü dönmüş bir ihtiras’ için ve içinde. Hatta bu amaçla kurulu düzendeki doğal/kendiliğinden var olan eşitsizlikleri bir tür absürt siyasal ve ekonomik eşitlik adına yok etmeyi öngörmüşler ama sadece ham hayal ve söylem/demagoji düzeyinde kalmışlardır. Bu eşitleştirme safasatası sonucunda yoksul ve alt sınıflar siyasal eşitlik olarak bir oya sahip olmuşlar ama gerçek iktidar, zenginlik, mülkiyet ve üstünlük paralı kentli (burjuvazide) sınıfın elinde kalmıştır. Sonuçta ‘iktidar yeni mülkiyet sisteminden kar sağlamış olan bono yöneticileri, avukatlık büroları, para simsarları, müsadere topraklarının mutemetleri, spekülâtörler, tüccarlar gibi’ yeni burjuvazi sınıfı paydaşlarından/ittifakından oluşan bir oligarşinin eline geçmiştir. Bu oligarşik ittifak “krallığa, kiliseye, soylulara ve halka” indirdiği darbelerle, aldatıcı eşitlik ve insan hakları rüyalarına da son vermiştir (Duman, 2016: 703–704).

Burke’e göre devlet/mülk ve mülkiyet dengesi ve sözleşmesi üzerinden gelen kadim yasalar uyarınca doğal/kendiliğinden teşekkül etmiş farklı sınıfların birleşimidir ve yürütmesini de kralın ve ara-kurumların yaptığı bir organizmadır. Toplumu zorunlu olarak koruması gereken bu ‘aracı’ organizma ancak devleti oluşturan sınıflar ait oldukları yerde kalmayı seçtikleri sürece bu korumayı gerçekleştirebilecektir. Çünkü devlet insanların ‘ihtiyaç’larının karşılandığı yapay bir olgudur ve onun yasaları ve yürütme işlevi de mülkün ve mülkiyetin dengeli/uyumlu sürekliliğini korumak için pratik ve faydalı olmak zorundadır. “Fransa’nın yeni özgürlüğüyle ilgili tebriklerimi, bu özgürlüğün hükümetle; kamu gücüyle; silahlı kuvvetlerin disiplini ve itaatıyla; etkili ve dengeli dağıtılmış bir vergi tahsilatıyla; maneviyat ve dinle; mülkün/mülkiyetin korunmasıyla; barış ve düzenle; sivil ve toplumsal adetlerle nasıl irtibatlandırıldığı konusunda bilgilendirilinceye kadar ertelemeliyim. Bütün bunlar da iyi şeyler; ve bunlar olmadan özgürlüğün bir faydası yok. Zaten bunlar olmadan özgürlüğün fazla sürmesi de zordur. Özgürlüğün bireylere faydası, onlara hoşlarına giden şeyleri yapabilmelerini sağlamasıdır” (Burke, 2016: 27) diyen Burke için bu kadim ‘fayda’ miraslarının ve kazanımların zarar görmesi toplumun gerçekliğinin değişmesine ve toplumun organik yapısının bozulmasına neden olacaktır.

İktidarın mülkiyeti ile mülkiyetin iktidarını dengeleyerek devletin sınırlarını da belirleyen gelenek, kadim tecrübeler ile sınanmış bir bilgeliğin ürünüdür. Bu bilgelik sayesinde iktidarın mülkiyetini sınırlandıran mülkiyetin iktidarı da mülkiyetin iktidarını sınırlandıran iktidarın mülkiyeti de sadece ‘toplum sözleşmesinin yaşayan yasalarının ortak meşruiyet sınırları içinde’ bir ‘düzen’ tesis edebilir. Tercih edilmesi gereken şey işte bu düzen içinde adaletin tesis edilmesine yönelik ortak meşruiyet ilkesidir. İktidarın mülkü ile mülkiyetin iktidarını toplumsal faydaya ve genel iyiliğe içkin olarak kurgulayan ve mülkün ve mülkiyetin meşruiyetini organik toplumda ve kadim toplumsal sözleşme yasalarında bulan Burke için devlet de ancak ‘ihtiyaç’a bağlı olarak ortaya çıkan ve doğuştan değil ancak tarihten yani mirastan kazanılmış olan hakların ‘iyilik’, ‘adillik’ ve ‘faydalılık’ yasaları üzerinden korunması için gerekli bir araçtır. Bu bağlamda Burke, devleti ne liberaller gibi mülkiyetin iktidarının özgürlüğüne kurban eder, ne sosyalistler ve anarşistler gibi mülkiyetin iktidarının temsilcisi olarak görüp yok etmek ister, ne de faşistler gibi iktidarın mülkiyetini kutsal ilan ederek mutlak amaçsallık içinde yüceltir. Bu amaçla da Burke, ne melik, ne malik ne de memluk yaratacak bir ekonomi-politik sistem önermez. Asıl olan ‘sınırlı’ mülkün ‘zorunlu’ meşruiyet yasalarına dayanan ‘sorumlu’ bir mülkiyet uyumu/dengesini yaratmaktır: Muhafazakâr ekonomi-politiğin kadim sözleşme hukuku uyarınca.

Muhafazakâr Ekonomi-Politiğin Kadim Sözleşme Hukuku: ‘Sınırlı’ Mülk, ‘Zorunlu’ Meşruiyet ve ‘Sorumlu’ Mülkiyet

Mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunu/dengesini mülkiyet hegemonyası lehine bozan yeni çağın yeni efendileri/malikleri/melikleri olarak burjuvazi, köleler/memluklar olarak da halkı üretmesinin kökeninde ticari kapitalizmin bir ürünü olarak birey kaynaklı parasal mülkiyeti gören Burke’e göre “mülkiyetin hem tapuda hem de tarihi gelenekte büyük ve yarı-kamusal olarak kilise vakıfları, üniversite vakıfları ve hayır kurumlarına ait vakıflar gibi sivil kurumların elinde olması” gerekir. Bir devlet için vazgeçilmez olanın ve bir toplum için en iyiye, en adile ve en faydaya taalluk edecek olan şeyin ancak toplu (ailevi, toplu, toplumsal, nisbi kolektif) mülkiyet olduğunu savunan Burke’e göre para, servet, sermaye, mülkiyet ve onlardan kaynaklı mülkiyetin iktidarı doğası gereği her zaman ve her yerde daha büyük ve daha güçlü olan yere akar. Bu yüzden Burke için bir devletin varlığı ve mülkü yani bir devleti devlet yapan şey o devletin kabiliyeti ve yeterliliği yani iktidarı kadar mülkiyeti olarak da tecelli eder. Devlet mülkünün iktidarı ancak mülkiyetinin iktidarı kadar gerçek kabul edilip saygı ve itaat uyandırır. Burke’e göre bir devlet için asıl olan mülkiyet ve iktidarın aynı bedende yani devlet

bütünlüğü içerisinde bir arada alaşım sal meşruiyet bütünlüğüne ve iyi, adil ve faydalı kullanılmasına ulaşmasıdır. Çünkü mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunun/dengesinin farklı güç ve kabiliyetlerin yaratacağı tehlikelerin bozmasından korunması için onun devlette daha üst ve üstün bir konumda ve değerinde temsil edilmesi gerekir. Mülkiyetin meşru toplumsal iktidarı, sürekliliği, korunması ve güvenli bir şekilde sonraki kuşaklara aktarılması için mülkiyetin küçük parçalara bölünmemesi gerektiğini savunan Burke'e göre "mülkiyet dağıtıldıkça mülkiyeti savunma/koruma gücü zayıflar. Mülkiyet dağıtıldığında kişi başına düşen pay, kişinin bir hevesle arzu ettiği paydan daha az olur. O kişi başkalarının mülkiyetinin dağıtılması ile mülkiyet edimi kuruntusuna düşer. Azınlığın talan edilmesi, talan edilen mülkiyetin çoğunluğa dağıtılmasında çoğunluğa inanılmaz derecede az pay düşmesine neden olur" (Burke, 2016: 81). Burke'e göre çoğunluk, azınlığın talan edilen mülkiyetinin yeniden dağıtımının kötü sonuçları konusunda hiçbir fikre sahip olmadığı gibi bu yağmacılığı ve talan/gasp düzenini savunanların niyeti de asla adil bir yeniden paylaşım değildir (Mosannen, 2018: 79-80): Bu temlik ve temellük hükmü sadece memleket mülkiyeti için değil aynı zamanda memalikin evrensel/emperyal mülkü ve meşruiyeti için de geçerlidir.

Mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunun ve dengesinin toplum için iyi, faydalı ve adil bir şekilde sürekliliğinin sağlanmasının her üç unsurun ve bu unsurları temsil eden kurumların da aynı uyum ve denge içinde 'sınırlı', 'zorunlu' ve 'sorumlu' olarak hareket etmesi ile mümkün olacağına inanan Burke, sınırlı devlet teorisini ekonomik alana da uyarlayarak devletin insanların ekonomik gereksinimlerini temin etmek gibi 'pozitif' bir yetkisi olmadığını ve devletin işlevinin 'negatif' anlamda mülk, meşruiyet ve mülkiyet arasındaki uyumun/dengenin bozulmasına neden olacak yıkıcı/bozucu kötülükleri engellemek olduğunu belirtir. Devlet adamının, devleti pozitif anlamda bir 'iyilik/yardım aygıtı' olarak görmesi ve bu yolla halkın ekonomik gereksinimlerini karşılayabileceğini düşünmesi nafile bir 'haddini aşma'nın ve 'sınırlılığını/sınırlarını' çiğnemenin göstergesidir. Ona göre 'zorunlu' meşruiyete yani kadim toplumsal sözleşmelerin yasalarının zorunlu uygulamalarına aykırı olarak devletin ekonomiye müdahalesi "ticaretin müşterek düsturları"-nın çiğnenmesi anlamına gelmekte, siyasal özgürlükleri tehlikeye atmakta ve toplumsal iyiliği, faydayı ve adaleti ihlal etmektedir. Eşitsizliklerin azaltılması ve adaletin temini için devletin yoksul kesimlere yardımda bulunmaya yönelik düzenlemeler yoluyla ekonomiye müdahil olması doğru değildir. Fransız devrimi sonrasında burjuvazi ve filozof ittifakının yaptığı gibi devletin toplumsal koşulları eşitleştirme ya da zenginliği yeniden dağıtma gibi amaçlarla

yasaları araç olarak kullanması, hedefine ulaşmayacağı gibi aynı zamanda devletin keyfi iktidarını arttıracak ve özgürlükleri yok edecek bir ‘küstahlıktır’. “Eşitleştirme hevesinin özgürlüğün gerçek ilkelerine aykırı” olduğunu söyleyen Burke için devletin görevi “endüstriyi korumak ve teşvik etmek, mülkiyetin güvenliğini sağlamak, şiddeti bastırmak, sahtekârlığı cezalandırmaktır”. Ona göre devlet “bu alanlar dışındaki hususlarda işlere ne kadar az müdahale ederse o kadar iyidir”, adildir, faydalıdır. Burke devletin ekonomiye müdahale ederek mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunu/dengesini bozmasının kısa vadede iyi gibi görünse de uzun vadede yaratacağı olumsuzlukların, ekonominin kadim yasaları çerçevesinde kendiliğinden gelişme içinde yaşanan sorunlardan çok daha vahim olacağını dile getirmektedir. Devletin yoksullara yardım etmesi ‘tembellik’ ve ‘ahlak bozukluğu’nu teşvik edecek ve böylece yoksulluğu azaltacak yerde onu daha da arttıracaktır. ‘Ticaretin yasaları’, ‘doğanın yasaları’ ve ‘Tanrının yasaları’ arasında paralellik kuran Burke’e göre yoksulluk sorunu toplumsal meşruiyetin zorunlu ve sorumlu ara-kurumlara (ailevi, dini, ekonomik, sosyal, sivil vakıf ve derneklere) bırakıldığı takdirde işler kendiliğinden yoluna girecektir (Duman, 2016: 712). Bu teorileri ile Burke, liberaller gibi tam bir ‘laissez faire’ savunusu yapmayarak bu tür sorunların çözümünü yine tarihsel kurumsallıkta, geleneksel kültürde ve sivil/toplumsal dayanışma ruhunda, görevinde ve sorumluluğunda bulmaktadır.

Mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunu ve dengesini ikame ve idame ettirmek için devletin yurttaşlarından ‘adil’ olarak alacağı vergi dışında hiçbir şekilde kişi ve kurumların mülkiyetine el süremeyeceğini savunan Burke’e göre devletin mülkiyete müdahalesi kendi iktidarının mülkiyetinin meşruiyet gerekçesini yani mülkiyetin korunmasını garanti eden bir güç olarak mülkiyet hakkını yok saymak ve kendi var olma gerekçesi olan kurulu düzeni idame ettirmek amacını/meşruiyetini inkar etmek anlamına gelmektedir. Ona göre “sivil toplumun en başta gelen ve en asli inancının bağlı olduğu şey aslında yurttaşlarının mülkiyetidir. Bu mülkiyetin, devletten alacaklı olanların taleplerine bağlı olmadığı bilinmelidir. Yurttaşların (mülkiyet) talebi, zaman bakımından geçmişe ait, nitelik bakımından önemli, hak bakımından üstündür. Sonradan kazanılarak elde edilmiş olsun ya da soydan geçmiş olsun yahut bir grup veya topluluğun elinde bulundurduğu mal ve mülke katılım sayesinde olsun, bireylerin elde tuttuğu servetler, açıkça ya da ima yoluyla, alacaklının teminatının bir parçasını oluşturmamaktadır” (Burke, 2016: 154). Bir devletin, tebasının mülkiyet haklarını koruması için mülkiyet sahibi sınıfın özellikle toprak mülkiyetini temsil eden aristokratik sınıfın yönetimde etkin olması gerektiğini düşünen Burke, ancak toprağın ve onun

mülkiyetine sahip olan aristokrasi sınıfının tarihsel olarak süregelen bütün gelenekleri, değerleri ve kurumları koruma ve mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunu/dengesini gözetme hassasiyeti içinde olacağına inanmıştır. Bu değerlerin ve kurumların korunması ve sürekliliğinin temininin hassasiyeti için para, finans ve ticaret mülkiyetine sahip burjuvazi sınıfına asla güvenmeyen hatta saygı bile duymayan Burke, burjuvazi sınıfının “eğitim, ahlak, asalet, ortak değer ve insani erdemler” açısından güvenilmez bir doğaya sahip olduklarına ve paradan başka hiçbir değere sahip olmadıklarını belirtir. Ona göre Fransız devriminin arkasında ve devrimden sonra yağmalanan vakıf ve kişi mülkiyetlerinin talanında da yükselen bu sınıfın sınırsız ihtişam, iktidar, itibar, imtiyaz ve istisna olmak ihtirasları vardır. Onun için burjuvazi sınıfı, “riyakâr, sahtekâr, şiddet taraftarı, başına buyruk, maceracı, girişimci, çıkarıcı, sinsisi, bencil, dar görüşlü bir yağmacılar” (Burke, 2016: 150–152) sürüsüdür. Oysa ona göre toprak mülkiyetini temsil eden aristokrasi her zaman ‘geleneklerin koruyucusu’, ‘ortak değerlerin taşıyıcısı’, ‘kültürün aktarıcıları’, ‘bilgili, eğitilmiş, mütevazı’, ‘doğal/kendiliğinden düzenin sembolü’, ‘din, aile, vakıf gibi ara kurumların hamisi’, ‘geleneksel mülkiyetin güç merkezi’ ve ‘tüm etnik halkların ortak temsilcisi’ olma erdemleri ile donanmıştır. Fakat aristokrasi ve burjuvazinin tüm bu iyi-kötü özellikleri yanında her iki sınıfın da temsil ettikleri düzen/istikrar/bilgelik/süreklilik (aristokrasi) ve ilerleme/gelişim/değişim/yenilenme (burjuvazi) misyonları gereği birlikte var olmaları ve ortak değerleri birlikte inşa etmeleri gerektiğini belirten Burke, toprak (aristokrasi) ve ticaretin/paranın (burjuvazi) birbiri ile uyumlu olduğu bir siyasal düzeni savunmaktaydı (Mosannen, 2018: 82–83): Ta ki ‘burjuvazi sınıfının eylemleriyle, bu uyum ilkelerini yok sayarak toprağa dayalı mülkiyetin dinle birlikte toplum üzerinde oluşturduğu dengeleyici etkiyi yok ederek sadece paraya dayalı kendi sınıflarının’ “riyakâr, sahtekâr, şiddet taraftarı, başına buyruk, maceracı, girişimci, çıkarıcı, sinsisi, bencil, dar görüşlü ve yağmacı” iktidarını tesis etmek ihtiraslarının somut örneklerini görene kadar. Çünkü yeniçağda sadece ‘para/felsefe konuşur’, ‘para/burjuvazi konuşur’ ve ‘para/iktidar satın alır’.

Mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunun ve dengesinin meşruiyet/toplum ayağında yer alan özgürlük ve hakları düzenin devamının sağlanması açısından değerli ve faydalı olarak addeden Burke’e göre haklar ve özgürlükler, burjuvazinin ve onlara hizmet eden filozofların iddia ettiği gibi soyut haklar olarak değerlendirildiğinde, geçmişten gelen mülk, meşruiyet ve mülkiyet mirasları, hakları ve imtiyazları yok olacaklardır. Devletin temeli atalardan gelen miras; haklar ve özgürlükler de çağlar boyunca gelişmelerine rağmen aynı prensip

yolunda elde edilmiş imtiyazlardır. Bu imtiyazların başında ise mülkiyetin korunması gelmektedir. Siyasal ve toplumsal sürekliliğin garantisi olarak mülkiyetin korunmasının önemine değinen Burke, kazanılmış ve elde edilmiş imtiyazların ortadan kaldırılmasının hakların gasp edilmesi anlamına geldiğini ve hukuksuzluk doğuracağını dile getirmektedir. Zira bir defa, mülkiyet edinimi ile ilgili en önemli durum, eşit mülkiyet ediniminin ne teoride ne de pratikte mümkün olmadığıdır. Bu bağlamda, önemli olan mülkiyetin korunması olarak devletin, bir hukuk alanı yaratarak mülk sahiplerini ve mülklerini korumaları gerekmektedir. Burke için mülkiyet ailenin devamına katkı sağladığı kadar toplumun da sürekliliğini garanti etmektedir. Çünkü ona göre ‘insanları yöneten en önemli ihtirasların başında mülkiyete sahip olma tutkusunu vardır’. Mülkiyet teorisinin merkezine ‘ihtiras’ kavramını oturtan Burke’e göre insanlar ihtiras duyguları uyarınca, bir konuda ya da değerli görülen bir şeyde diğerlerinin önüne geçme tutkusunu taşımaktadırlar. Bu yüzden mülkiyetin korunması kadar mülkiyet ediniminin de devlet içerisinde sağlanması ve yasal olarak garanti altına alınması gerekmektedir (Burke, 2016: 67–84).

Tüm bu pratik ekonomi-politik uygulamaların “sözleşmeyle halledilebilecek bir mesele” (Burke, 2016: 92) olduğuna inan Burke’ün bu düşüncesinin iz düşümü, pratik siyaset anlayışı ile ilgilidir. Zira Burke’e göre siyaset bilimi teorik bir bilim değil pratik bir bilimdir. Bu bilimin hakkıyla uygulanabilmesi için de daha önce yönetimde güç, yetki ve kontrol sahibi olmayan kişilerin bu yetkilere erişimi yanlıştır. Pratik siyasetin gerekliliği için ‘toplumun o anki pratik ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini’ belirten Burke’e göre bunları yapmak için de “metafizik profesörlerine ya da taşralı insan hakları vaizlerine ihtiyaç yoktur”. “Bir insanın gıda ya da ilaç alma gibi soyut bir hakkını tartışmanın kime ne yararı vardır? Mesele gıda ya da ilacın temin edilmesi ya da alınmasının hangi yöntemle gerçekleştirildiğidir. Bu tartışmada, metafizik profesöründen değil çiftçi ve doktordan yardım istenmesini tavsiye ederim” (Burke, 2016: 92–93) diyen Burke’e göre nasıl ki bir din adamının görevi dini vaazlar vermek ise bir tüccar veya bir çiftçinin görevi de işi ile ilgilenmektir (Tekeoğlu, 2019: 117–118). Herkesin kendi işi/mesleği dışında işlere yönelmesi başta tüm bu mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumu üzerine kurulu mamelek düzeni ve kazanılmış sınıfsal haklar olmak üzere anayasal devleti de devrim yoluyla kaybetmeye yol açacaktır: Devrim sınıfların sınırını/haddini aşmasıdır. Toplumun bir yansıması olarak toplumun organik oluşumu esnasında devlet ve devlet yönetiminin de ekonomik şeklini aldığı belirten Burke’e göre rasyonel ve soyut düşünceler ile siyasal ve ekonomik kurumların inşa edilmesi mümkün değildir. Ekonomik alanda

da radikal değişim yerine reform yapılması gerektiğini savunan Burke'e göre radikal değişim yenilik yapmak iken reform mülk, meşruiyet ve mülkiyet dengesinin/uyumunun/özünün korunması koşulu ile iyilik, adillik ve faydalılık ilkeleri yok edilmeden ekonomik krizlerin pratik çözümünü sağlamaktır. Burke ve sonrasında ortaya çıkan muhafazakâr geleneğin 'sınırlı' mülk, 'zorunlu' meşruiyet ve 'sorumlu' mülkiyet kavramları üzerine inşa edilen bu ekonomi-politik anlayış muhafazakârlık adına farklı teoriler ortaya atılsa da bu geleneğin ana söylem iskeletini oluşturmuştur.

Burke ve sonrasında gelen muhafazakâr düşünörlere göre eski çağın yerine gelen 'barbar ve vahşi' ticaret/para çağının ve bu yeni çağın mülkiyetin iktidarını temsil eden burjuvazi sınıfının mülk, meşruiyet ve mülkiyet ilişkilerinde yaptığı 'uyum yıkıcı' ve 'denge bozucu' dönüştürümü bağlamında yaşanan en ciddi ekonomik kriz ise sanayi devrimi ile ortaya çıkan kapitalizm ve burjuva sınıfının varlığının ve bu sınıfın mülkiyet ile birlikte mülk ve meşruiyet üzerinde hem memleket emlakı hem de memalik mameleki ölçeğinde kendisine siyasi güç/iktidar arayışı içerisinde olmasıdır. Onlara göre burjuvazi sınıfı, uzun yıllar süren mücadeleler sonucunda siyasi güç elde etmiş ve kapitalist felsefenin devşirmesi ile halk da onların ittifakına bağlı ve bağımlı olarak evrim geçirmiştir. Kurulmuş olan düzenin yanlışlığını evrensel haklar üzerinden eleştiriye tabi tutmak yerine tüm sınıfların ortak pragmatik faydayı esas alarak yarattıkları sözleşme geleneğini tedrici bir evrim ile sürekliliğini tesis etmek gerektiğini savunan muhafazakar düşünörlere göre aksinin gerçekleştiği halde yani kapitalizm ve burjuva sınıfının mülk, meşruiyet ve mülkiyet üzerinde muktedir tahakkümünü hakim kıldığı yeni çağda tüm sosyal, siyasi ve ekonomik kazanımlar bu yeni devrimsel dönüşümün tehdidi ve korkusu ile yok olmuştur. Devletin keyfi iktidarını engelleyen bir ara güç kurumu olarak mülkiyet kurumunun, kadim mülk ve mülkiyet sınıflarının ve onların çıkarlarını temsil eden hizipler üzerine kurulan mülk, meşruiyet ve mülkiyet kaynaklarının burjuvazi sınıfı eli ile kendi sınıfsal çıkarlarına araç kılınması, tüm geleneksel güçler aleyhine tek bir sınıfın kendi lehine güç kazanması ve toplum mühendisliğini andıran bir ideolojik şemayla bu ilişkilerin yukarıdan aşağıya doğru yeni bir organizasyon ile dönüştürölmesi bu yeni kapitalizm çağının "riyakar, sahtekar, şiddet taraftarı, başına buyruk, maceracı, girişimci, çıkarıcı, sinsî, bencil, dar görüşlü ve yağmacı" sınıfın insafına ve keyfine göre şekillenmiştir.

Mülkiyet kurumundan mütevellit oluşan mülki ara-güçler ve meşru/sivil ara-kurumlar arasında kadim zamanlardan itibaren kurulan hiyerarşik dengenin/uyumun bozulması kesinlikle mutlak otoriter hatta totaliter bir

despotluk ve tiranlık yönetimlerine zemin hazırlamıştır. Mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumu üzerine kurulu kadim hiyerarşik denge, siyasi genel irade ve soyut hak ve özgürlükler iddiası üzerinden burjuvazi sınıfının tekeline verilmiş, başta sorumlu mülkiyet kurumu olmak üzere mutemet mülkiyet sınıfları ve toplumun iyiliğini, faydasını ve adaletini gözetip onları emaneten temsil eden hizipler yok edilerek toplum ile devlet arasında toplumu devletten koruyacak herhangi bir şey/emniyet de kalmamıştır (Tekeoğlu, 2019: 122–128). Çünkü mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunu ikame ve idame ettiren tüm ara-kurumlar burjuvazi/para tarafından satın alınmıştır. Mülk ile mülkiyet arasında her zaman iyilik, adillik ve faydalılık üzerinden ‘meşruiyet’ (asli ara-kurum yasası) tesis eden bu ara-kurumların boşalttığı istisnasız her yeri ve her şeyi mülkü de mülkiyeti de iktidarın mülkiyetini de mülkiyetin iktidarını da ‘gasp etmiş’ olan burjuvazi sınıfı ‘yağmalamıştır’: ‘Doğası gereği’. Bu yüzden başta Burke olmak üzere muhafazakâr düşünürlere göre bu ‘yağmalama doğası’ düzeninin doğurduğu tiranlık ve despotizm ancak mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumu ve temel hak ve özgürlüklerin güvenliği için mülkün/iktidarın/devletin meşruiyet/ara-kurumlar ve mülkiyet/sınıflar ile sınırlandırılması zorunludur. Bu sınırlamaların ekonomi-politik yönü, yöntemi ve yönetimi ise her toplumun kendine özgü/göre mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunun/dengesinin süreklilik yasaları için ve içinde yapılmalıdır: Memalike değil memlekete özgü.

Tiranlığa ve despotizme yol açacağı korkusu ile muhafazakârlığın diğer ideolojiler gibi mülk, meşruiyet ve mülkiyet ilişkisi üzerine mutlak ve evrensel yasalar koyan bir ekonomi-politik teorisinin olmaması bu kaygıları nedeniyle doğaldır. Çünkü her bir toplumun/memleketin kendine özgü/özel/milli/kültürel, tarihsel, siyasi ve toplumsal temlik ve temellük yasaları olduğu gibi mülk, meşruiyet ve mülkiyet ilişkisini iyilik, adillik ve faydalılık yasaları üzerine oturmuş geleneksel ekonomik hukuku/sermayesi de vardır. Bu ekonomik sermaye hukuku her toplumun kendi müktesebatının sosyal ve siyasi sermayesine özgü/özel bir anlam ve değer taşımaktadır. Bu nedenle muhafazakârlık için asıl olan her toplumun kendine özgü bu ekonomik sermayesine ait değerleri koruyabilecek ve üretebilecek bir yapılanma içinde olmasıdır. Bu yüzden muhafazakârlar sosyal ve siyasi sermaye gerçekleri toplumu bir arada tutabilecek nasıl bir ekonomik sermaye örgütlenmesi modeli üretmişse onun o toplumun mülk, meşruiyet ve mülkiyet ilişkilerinde esas kabul edilmesi gerektiğini savunurlar. Bu bağlamda muhafazakâr düşünürlerin her birinin kendi toplumlarına özgü ekonomi-politik teoriler geliştirdikleri ve onu savundukları görülür. Bu noktada önemli olan iyilik,

adillik ve faydalılık ilkelerine uygun mülk, meşruiyet ve mülkiyet ilişkilerinin ekonomi-politiği şekillendirmesi gerektiğine olan ortak inançtır. Yoksa muhafazakâr düşünürlerin birbiri ile çelişen savunuları değildir. Öyle ki bu bağlamda bazı muhafazakâr düşünürler kendi toplumlarına özgü gerçeklerden yola çıkarak mülk, meşruiyet ve mülkiyet ilişkilerinde aristokratik monarşiyi, bazıları liberal serbest piyasa ekonomisini, bazıları sosyal devleti, bazıları refah devletini hatta bazıları da sosyalist ekonomi-politik teoriyi kendi toplumları için iyi, faydalı ve adil olduğu iddiası ile savunmuşlardır.

İyilik, faydalılık ve adillik ilkelerinin temelinde üretilen mülk, meşruiyet ve mülkiyet ilişkilerinin ekonomi-politik inşası konusunda aynı amaca odaklanmış muhafazakâr düşünürlerin birbirinden farklı araçlar ve yöntemler üretmesinin bir başka teorik kaynağı da bu ilişkilerin düzenlenmesinde devletin rolü üzerinedir. Klasik muhafazakâr gelenek mülk, meşruiyet ve mülkiyet ilişkisinin uyumunu ve dengesini tesis eden kadim sözleşme yasaları uyarınca mülkiyet kurumunu ve hiyerarşik toplumsal düzeni ekonomi-politik anlamda değerlerin metalaşmasına, geleneksel toplum yerine ticarete ve paraya dayalı burjuvazi akıl ve ahlakının ürünü olan ‘ticari toplum’un üretilmesine ve organizmacı toplumun parçalanarak bireyci ve çıkarıcı atomistik bir siyasal toplumun yaratacağı tiranlığa ve despotizme direnç aracı olarak görmüşken yeni-muhafazakârlık ise devletin ana hedefinin vatandaşların tüketeceği özel hizmetler ya da ürünler üretmek değil daha çok mal ve hizmetlerin üretimini düzenleyen mekanizmanın çalışır durumda tutulmasını sağlayarak mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunun ve dengesinin mülkiyet ve onun maliki burjuvazi sınıfı lehine bozulması gerektiğini öne çıkartmışlardır. Yeni-muhafazakârlık, serbest pazarı ve ekonomik ilişkilerde özgürlük alanının genişletilmesini savunurken sosyal hayatta ise otoritenin restore edilmesini tavsiye etmiştir. Ancak bu restorasyon sosyal alanın kamu yönetimi lehine daraltılması olmamalıdır. Devletin kimi kesimlere yönelik korumacı yaklaşımının ve sosyalleştirme misyonunun sosyal hayatın doğal akışına ve sivil toplum kuruluşlarının özgürlük iklimine/niyetine/amacına zarar vermemesi gerekir. Bu yüzden muhafazakârlara göre devletin rolü, mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunun sürekliliğini garanti etmektir. Bu nedenle devlet, topluma tercihler empoze etme gücünü kapsamak olmayıp mülk, meşruiyet ve mülkiyet arasındaki uyumu, dengeyi ve düzeni korumakla sınırlıdır. Oakeshott’a göre: “hükümetin görevi, kendisine tabi olanlara başka inanç ve etkinlikler empoze etmek, onlara vasilik etmek veya onları eğitmek, başka bir yolla onları daha iyi veya daha mutlu kılmak, onları yönlendirmek, bir eylem için harekete geçirmek veya muhtemel bir çatışmaya meydan vermeyecek biçimde onları

koordine etmek değildir; hükümetin görevi sadece kural koymaktır” (Özi-pek, 2004: 11–15). Bu anlayış gereği muhafazakarlar her türlü ideolojik, bürokratik ve ekonomik vesayete, vekalet ve velayete karşı bir duruş sergilerler ve her türlü jakoben yöntemi ve ideolojik ütopyayı da tamamen ve şiddetle reddederler: Ara-kurumlarca inşa edilmiş toplumun/düzenin ‘iyilik’, ‘faydalılık’ ve ‘adillik’ sözleşme yasaları gereğince.

Muhafazakâr Mülkiyetin Mülk ve Meşruiyet Sınırları: ‘iyilik’, ‘Faydalılık’ ve ‘Adillik’

Başta Burke olmak üzere muhafazakâr düşünürlerin çoğu mülk, meşruiyet ve mülkiyet üçlü sacayaklarından en önemlisi olarak gördükleri mülkiyetin olmadığı bir sistemde ne mülkün sınırlandırılmasının gerçekte/pratikte mümkün olacağına ne de meşruiyetin sürekliliğinin garanti altına alınacağına inanırlar. Mülkiyetin olmadığı bir toplumda/siyasada ne özgürlüğün ne de düzenin tesis edilemeyeceğini savunan Burke’ün Fransız jakobenlerine yönelik eleştirilerinin en önemli nedenlerinden birisi de onların özel mülkiyete saldırarak kamulaştırma politikaları uygulamalarıdır. Burke’e göre bu saldırılar Tanrıya, dine, monarşiye ve aristokrasiye karşı yapılmıştır. Toprağa dayalı mülkiyeti parasal dönüşüme (ticaret, finans) dayalı mülkiyete tercih eden Burke, toprağı sadece mülkiyet olarak değil eski düzeni ayakta tutan tüm sosyal, siyasal ve ekonomik mamelek değerlerinin bütünü olarak görmektedir. Toprağa dayalı mülkiyet/temlik yerine paraya dayalı mülkiyetin/temellük ikame edilmesine şiddetle itiraz eden Burke, eski feodal sistemin toprağa dayalı toplu mülkiyet (mamelek, ailevi, toplumsal, nisbi kolektif) yapısının korunması gerektiğini savunmuştur.

‘Mülkiyetin küçümsenmesi ve mülkiyetin kökenine karşı devletin belirli yapay çıkarlarının yerleştirilmesinin büyük bir tehlike ve uğursuzluk’ olduğunu belirten Burke’e göre ‘toplum mülkiyeti’ başta aile olmak üzere dini ve sivil kurumların ‘sorumluluğu’ ve ‘emaneti’ altında olmalıdır. Burke’ün savunduğu bu ‘toplum mülkiyeti’ teorisi muhafazakârların Roma mülkiyet sistemine olumlu bakış açısından kaynaklanmaktadır. Muhafazakârlara göre mülkiyet, insanın harici bir uzantısından daha fazla bir şeydir; insan ‘ihtiyaç’larının hizmetçisidir. İhtişam, ihtiras, iktidar, itibar, imtiyaz ve istisna olmak arzularının değil sadece toplumsal sorumlulukların ve kişisel ihtiyaçların teminine hizmet etmesi gereken mülkiyet, medeniyette her şeyin ötesinde insanın insanîyetinin bir koşuludur. Roma’da olduğu gibi mülkiyet aile ile özdeşleşen bir kurumdur ve o dönemde asla bireysel mülkiyet hakkı diye bir şey yoktur. Muhafazakâr mülkiyet düşüncesi de tıpkı Roma’daki

gibi mülkiyeti ‘ailenin asli unsuru’ olarak kabul edip miras yoluyla bölünerek mülkiyetle beraber ailenin de parçalanmasını doğru bulmamaktadır. ‘Toplu mülkiyet’ ile aile karakterini korumayı, bireysel mülkiyetin belirsizliğine ve parçalanmışlığına kurban etmemeyi, geçici mülkiyete izin vermemeyi esas alan bu muhafazakâr mülkiyet anlayışı, onu ihtişam, ihtiras, iktidar, itibar, imtiyaz ve istisna olmak arzularının tatmini için isteyen burjuvazi sınıfının bencillik ve bireysellik üzerine kurduğu ‘yağmalama’ düzenine de karşıdır. Burjuvazi sınıfının bencillik ve bireysellik üzerine kurduğu özel mülkiyetin aynı zamanda kutsal aile ve toplum bağlarını yok edeceği, çıkarıcı ve muhteris bireylerin mülkiyet üzerinden müphem, kararsız ve belirsiz ilişkiler ile toplumsal akıl ve ahlaktan oluşan sözleşme yasalarını ve özgürlüğü yok edeceği korkusuna dayanan muhafazakâr görüş, Kirk’ün ifadesiyle ‘toplu mülkiyet ile toplumsal özgürlüğü birbiriyle ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlar’ (Nisbet, 2011: 80-82): Mülkiyet mülkün, özgürlük meşruiyetin temelidir.

Muhafazakârlara göre sosyal ve siyasal düzenin olmazsa olmazı olan mülkiyet hakkı, tarihsel gerçeklikler, her topluma özgü/özel koşullar ve doğal gelişim seyri nedeniyle eşitsizliği de özünde barındırmaktadır. Fakat bu eşitsizlik hem hiyerarşik organik bütünlüğün korunması hem de insanların daha üst basamaklara yükselmek arzusunun tatminindeki motivasyon ve rekabet gücü nedeniyle doğal bir zorunluluktur. Bu yüzden muhafazakârlar ortak görüş olarak sosyal ve siyasal düzenin varlığının ve sürekliliğinin/istikrarının temini için mülkiyet hakkının korunmasının zorunluluğuna inanırlar. ‘Halkın çoğunluğunu güvenli ve değerli bütün mülkiyetten yasaklayan bir yasa adil değildir’; ‘insanlardan, toplumun onların korunması için kurulduğu, yaşamlarını, özgürlüklerini veya mülklerini almak bir tiranlıktır’; ‘insanların iyi ünü, yaşamı, özgürlük ve mülkü yasaların korunması altında olmak zorundadır’; ‘devletin mülkiyete müdahalesi, sadece mülkiyet için değil aynı zamanda o mülkiyeti güvence altına alan hükümet için bütün yetkilerin en katısıdır’; ‘devlet büyük bir kıskançlık ve özenle kamu soygununa engel olmalıdır. Böyle bir şiddetten mülkiyeti korumamak devletin varlık amaçlarından tamamen sapmak demektir’; ‘yönetimin iktidarının meşru amaçlarından birisi, bütün halkın yöneticilerin sorumluluğuna/emanetine bıraktığı mülkiyeti korumaktır’ görüşlerini savunan muhafazakârlar, mülkiyet hakkını, toplumun amacını korumak ve geliştirmek için var olan ‘ortak iyi’nin en önemli süreklilik unsuru olarak görürler. Onlara göre devlet de zaten halkın ‘ortak iyi’liği için kullanılan bir emanettir. Bu emanet gereği ‘mutemet’ devlet, kendisinin üzerinde yükseldiği temel olarak mülkiyeti güvence altına almakla toplumun yüksek ideallerine de katkı yapacaktır. Çünkü ‘bütün hükümetler mülkiyetin adilane korunması için kurulmuştur’ (Canavan, 2011: 12-13).

Mülkiyet hakkının bir taraftan bireyin güvenliğini, mülkiyetinin devlet tarafından güvence altında olduğu mutluluğunu diğer taraftan devletin/mülkün iktidarının meşruiyetini ve bu sayede bireyin kendi rızası ile devlet otoritesine boyun eğeceğini savunan muhafazakârlara göre mülkiyet, bireyin iktidara bağlılığının yanı sıra bireyin devletten özgürlüğünü ve bağımsızlığını da otorite karşısında güvence/garanti altına almaktadır. Bu nedenle onlar için mülkiyet tek başına bir hak değil aynı zamanda da büyük bir sosyal ve siyasal ‘sorumluluk’tur. Çünkü mülkiyet hakkı, bireylerin dini, ahlaki ve toplumsal sorumluluklar üstlenmesini ve birbirlerinin hak ve özgürlüklerine saygı duymaları gerekliliğini öğretir. Bu yüzden toplumun kadim değerlerinin ve varlık ve var oluşunun sürekliliğinin nesilden nesillere aktarılmasında mülkiyetin de aynı miras kanalları ile aktarılmasının etkisi büyüktür: Mülkiyet sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal ve siyasal bir sermayedir. Toplumun ezelden getirdiği bu mirasın/sermayenin ebedileşmesinin tek garantisi mülkiyet ve onunla birlikte ortak değerler aktarımıdır. Mülkiyet hakkının vazgeçilmez ve kutsal bir hak olduğuna ve bütün kişi ve kurumların özgürlüklerinin ve özerkliklerinin garantisi olduğuna inanan muhafazakârlara göre bu niteliklerinden dolayı jakobenlerin keyfi olarak yaptığı gibi kişi veya kurumların mülkiyetlerinin kamulaştırılarak talan edilmesi/yağmalanması kişi/kurum özgürlüğünü yok ettiği gibi ara-kurumları korumak üzerine varlığını meşrulaştıran devletin de var oluş gerçekliğini ortadan kaldırmıştır. Bir ara-kurum olarak mülkiyet aynı zamanda mülkün meşruiyetinin ikame ve idame edilmesinden de ‘sorumlu’dur. Aydınlanma filozoflarının burjuvazi lehine dönüştürdüğü bireysel mülkiyete karşı bir duruş sergileyerek bireysel miras yoluyla mülkiyetin parçalanıp küçülmesine ve bu nedenle de toprağa dayalı kadim değerlerin yok olmasına itiraz eden muhafazakârlar, savundukları toplu/toplumsal (ailevi, nisbi kolektif) mülkiyet anlayışı ile (Mosannen, 2018: 80–81) bir taraftan liberalizmin özel mülkiyeti doğal bir hak olarak yüceltmesine karşı çıkarken diğer taraftan da sosyalist/komünist ve anarşist düşüncenin mülkiyeti hırsızlık, gasp ve zulüm olarak tanımlamasını reddederler. Sosyalist/komünist ve anarşist düşünceye karşı mülkiyeti özgürlükle alıştırmaya çalışan muhafazakârlar, liberal düşünceye karşı da toplu mülkiyeti öne çıkararak mülkiyetin topluma karşı sorumluluk alanının bir parçası olduğunu ilan ederler. Özel mülkiyeti ne bir gasp ne de toplumsal bütünlükten bağımsız kişisel/bireysel çıkar ve faydaları sağlayan bir iktidar/ihtiras/ihtişam/istisna aracı olarak algılamayan muhafazakârlar, hem bireyci liberalizmden hem de sosyalist/komünist düşünceden tamamen farklı bir mülkiyet teorisi inşa ederler: Mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumu/dengesi üzerinden.

Muhafazakârlara göre mülkiyet hakkı, bireylere sosyal ve siyasal yaşamda güven verdiği için değerlidir. Muhafazakâr düşüncede özgür bir toplumun en önemli göstergesi, mülkiyet noktasında ortaya çıkmaktadır. Mülkiyet, kazanımlardan ziyade atalardan devralınan ve torunlara aktarılacak olan bir emanettir. Bireylerin toplumdaki özgürlüğünü yansıtan, sivilleşmeyi artıran ve yönetme erkine sahip olanların tiranlaşmasını önleyen mülkiyet; bireylerin, toplumun ve kurumların birbirleriyle olan ilişkilerinin belirlenmesinde de önemli bir meşruiyet kaynağıdır. Mülkiyet, yönetimin tiranlığına, bireylerin yabancılaşmasına, ailenin yok olmasına, geleneksel değer ve kurumların yozlaşmasına karşı en önemli ‘muhafazakâr’ değerdir. Çünkü bireylerin ilk etkileşimleri, gelişmeleri, ödev ve yükümlülükleri aile içinde belirlenmektedir. Muhafazakârlık toplu mülkiyeti aileye vererek, hem aileyi topluma karşı sorumlu tutmakta, hem de devletin baskıcı uygulamalarına karşı aileyi ve onun üzerinden bireyleri korumaktadır. Muhafazakârlık özel mülkiyeti geleneğin sürdürülmesi açısından da önemsemektedir. Birey, geleneğin kendisine yüklediği bilinçle hareket etmelidir. Mülkiyet sahibi olan birey, esasen emanetçidir. Çünkü bireyler, sahip oldukları mülkiyet kadar yükümlü ve yükümlü oldukları kadar da özgürdürler. Yükümlülük arttıkça, özgürlük somutlaşmaktadır. Mülkiyeti, geleneğin en güçlü aktarım kaynağı olarak gören muhafazakârlara göre bir toplumda mülkiyetin canlı kalabilmesi için de özgürlük şarttır. Mülkiyet korunursa, özgürlük güvence altındadır. Özgürlüğün güvende olması da hayatın güvenliğini garanti eder. Muhafazakar düşünce, mülkiyete sahip olan bireyin, onu kullanmada sorumsuz olamayacağını çünkü mülkiyetin, bireyin yaşamı ile sınırlandırılmayacağını belirtmektedir (Mosannen, 2018: 83–85). Bu gerekçe ile muhafazakâr düşünce hem ‘laissez-faire’ci liberal ruhu ve hem de sosyalist ortak mülkiyet düşüncesini reddeder. Mülkiyeti sadece mal, emlak, para ve servet birikimi olarak görmeyen muhafazakârlara göre mülkiyet, geçmişten devralınan ve geleceğe emanet edilecek olan mamelek değerlerinin bütünüdür. Bu değerler bütünüün uyumu/dengesi için muhafazakârlık mülkiyeti, bir yanıyla bireylerin/ailelerin devlet karşısındaki sigortası olarak görürken diğer yandan da mülkiyete yüklediği bu ‘kadim sorumluluk/emanet’ değerleri ile bireylerin sahip oldukları mülkiyet üzerindeki kullanma haklarını sınırlandırmaktadır.

Muhafazakârlar için ara/meşruiyet kurumları olarak bahsedilen aile, gelenek ve din kurumu gibi ‘mülkiyet’ kurumu da toplumsal düzenin sağlanmasında gerekli hatta zorunlu bir ara-kurumdur. Bu zorunluluğun kaynağı ise iki asli ilkeye dayanır: Özgürlük ve sorumluluk. Çünkü mülkiyet insana toplumda bir yer sağlar ve zamanla toplumun bazı üyelerinin kendi yetenek

ve zekâlarını geliştirerek toplumu yönetmesine izin verir. Toplumun ekonomik ve siyasal durumunu açıklamada mülkiyet ilişkileri önemli bir role sahiptir. Çünkü tarım, sanayi ve bilgi toplumu gibi kavramlar, mülkiyet ilişkileri referans alınarak açıklanmaktadır. Mülk edinme, bireylere sosyal yaşamda güven/emanet/ehliyet vermektedir. Muhafazakâr düşüncede, özgür bir toplumun en önemli göstergesi, mülkiyet sahipliği noktasında ortaya çıkmaktadır. Bireylerin mülkiyete sahip olması, toplumu onurlandırmakta ve yüceltmektedir. Bireyin toplumdaki özgürlüğünü yansıtan, sivilleşmeyi artıran ve yönetme erkine sahip olanların tiranlaşmasını önleyen mülkiyet; bireylerin, toplumun ve kurumların birbiriyle olan ilişkilerinin belirlenmesinde de önemli bir meşruiyet kaynağı olmaktadır. Mülkiyet, statü istikrarının ve kalıcı servetin kaynağı olduğu kadar toplumsal ödüllere varmanın simgesi ve özendirisidir: Sadece ihtiyaç olarak. İnsan, mülkiyet maliki olduğu oranda mülk melike de olacağı için başkalarına bağımlılıktan ve memluk olarak kalmak melekесinden de kurtularak özgürleşir/melekleşir. Eğer toplu mülkiyet, özel mülkiyetten kopartılacak olursa denetimsiz kitleler kurulu düzeni bozarlar. Onunla hiçbir bağları ve çıkar ilişkileri olmadığı için tüm yerleşik değerleri ve kurumları yok ederler. Kadim temlik ve temellük hukukunu/sözleşmesini bozarlar. Bu yüzden mülkiyet, toplumu bir arada tutan ve dayanışmayı artıran en önemli ara/aracı değerdir. Çünkü bireyler, sahip oldukları mülkiyet kadar sorumlu ve sorumlu oldukları kadar da özgürdürler. Sorumluluk arttıkça özgürlük somutlaşmaktadır. Mülkiyet korunursa özgürlük güvence altındadır. Özgürlüğün güvende olması yaşamın güvenliğini sağlar. Muhafazakâr düşünce, mülkiyete sahip olan bireyin onu kullanmada sorumsuz olamayacağını, çünkü mülkiyetin bireyin yaşamı ile sınırlandırılmayacağını (Akkaş, 2004: 117–119) düşünür. Malik melik olamayacağı gibi melik de malikliğe soyunarak memluklar üzerinde memalik tahakkümü yaratamaz. Çünkü tek başına ne mülk ne de mülkiyet melek/meşruluk melekесine malik değildir.

Muhafazakâr mülkiyet felsefesi, endüstri, ticaret, finans, para ve teknolojik yönleriyle mülkiyeti malik/melik olmak ihtirası, ihtişamı, iktidarı, itibarı, imtiyazı ve istisnası olarak bir hegemonyaya dönüştüren kapitalizmi şiddetle eleştirir. Bazı muhafazakârların ‘muhafazakâr sosyalist’ olarak tanımlanmasının nedeni de kapitalizme yönelik bu eleştirel duruştur. Kapitalizmin “riyakâr, sahtekâr, şiddet taraftarı, başına buyruk, maceracı, girişimci, çıkarıcı, sinsi, bencil, dar görüşlü ve yağmacı” bir akıl ve ahlak içinde ‘kişiliksiz ve sorumsuz burjuva sınıfı’ yarattığından yola çıkan muhafazakârlar, bu sınıfın tarihi ve geleneksel tüm sosyal sözleşme yasalarını ve erdemlerini ‘yırtma, parçalama ve yok etme’ etkileri üzerinde durmuşlardır. Burjuvazinin sosyal, siyasal ve

ekonomik düzeni bu ‘yırtma, parçalama ve yok etme’ etkileri nedeniyle aşırı kentleşmenin doğurduğu yoksunluğa, ihtiras hastalıklarına, ahlaki sapmalara, ortak dini ve ahlaki erdemlerin çürüdüğüne, sefih ve açgözlü bireylerin hiçbir insani kaygı taşımadığına, makineleşme ile birlikte ‘makine tipi insanlar’ın üretildiğine dair birçok sosyalistten/komünistten/marksistten daha ağır eleştirileri kapitalizme ve burjuvazi sınıfına getirmişlerdir. Hatta muhafazakârlar, müstakbel sosyalizm düzeni için kapitalizmin teknik çerçevesini kabul eden sosyalist eleştirilerin de üzerine çıkarak kapitalizmden ‘tiksindirici’ bir ‘yozlaşma’ ve ‘yabancılaşma’ (Nisbet, 2011: 88) olarak bahsetmişlerdir.

Muhafazakârlara göre kapitalizm, jakobenizmden çok daha şiddetli şekilde mülk, meşruiyet ve mülkiyet uyumunu/dengesini ‘yıkıcı’ ve ‘kurulu düzeni ve toplumsal yapıyı bozucu’ bir ‘tahribat’ kaynağıdır. Doğurduğu ‘bourg’/kent/pazar sisteminin yarattığı bireysellik, çıkarıcılık, atomist toplum, sekülerizm, sosyal düzensizlik ve popülizm akımları ile bireyler arasındaki sosyal mesafeyi arttırdığı, evlilik ve aile bağlarını gevşettiği ve tarım esaslı toplumda olmayan ‘bütün hayata paraya dayalı bir karakter’ verdiği gerekçesi ile kapitalizmi eleştiren muhafazakarlar, bu sistemin bireylerden başlayarak aile, din, toplum ve insan ilişkilerini tamamen tarumar ettiğini ifade ederler. Bu eleştiriler ile kapitalizmi büyük bir düşman ilan eden muhafazakârlar, kapitalist toplumdaki ziyade ‘dağıtımçı’ topluma önem veren, bireyselci kapitalizme karşı meslek birlikleri ve kooperatifler öneren, sözleşmecî serbestçiliği savunan, eşitlikçi ve sosyal yardımlaşmacı/dayanışmacı ara-kuramlar geliştiren, sosyal devlet ile sosyal demokrasiyi harmanlayan bir söylemle liberalizme, kapitalizme ve sosyalizme alternatif ‘anlatılar’ da geliştirmişlerdir. XVIII. ve XIX. yüzyılın muhafazakârları ise kapitalizme tepkiselliklerini zirveye çıkartarak geleneksel toplumun yıkılmasında radikal devrimciler ve sosyalistlerden daha çok kapitalizmi ve onun yarattığı zengin, muhteris, paraya tapan, çıkarıcı burjuvazi sınıfının sorumsuzluğunu sorumlu tutmuşlardır. Liberal bireyci mülkiyet ile eşitletici ve kamulaştırıcı sosyalist mülkiyet anlayışı arasında dengeli/uyumlu bir tutum içinde olan muhafazakârlara göre her iki yol da mülkiyetin ‘toplu’ olma ruhuna ve tarihi ve geleneksel kadim sözleşme yasalarına aykırı olan ‘düzen bozucu’ uygulamalardır. ‘Mülkiyet ve özgürlük birbiriyle ayrılmaz bir şekilde bağlıdır. Mülkiyet açısından insanları eşitlemek fikri ekonomik bir ilerleme değildir. Mülkiyeti, özel mülkiyetten ayırmak ise özgürlüğü ortadan kaldırmakla eşdeğerdir’ diyen Kirk’ün ve ‘sosyal adaletin her formu kamulaştırmaya götürür. Kamulaştırma da ahlaki standartları sarsarak gerçek adaletin yerine kurnazlık ahlakını ve kuvvet hukukunu ikame eder’ diyen Babbitt’in görüşleri (Nisbet, 2011: 88–90) muhafazakârların mülk, meşruiyet ve mülkiyet

ilişkileri açısından liberal, anarşist, sosyalist ve faşist ideolojiler arasındaki ‘kendine özgü/özel’ yerini gösterir: Mülkiyet malik/melik olmanın ve memluk kalmanın değil sorumlu/melek olmanın bir melekesidir.

Sonuç

Muhafazakâr düşünce, mülkiyetin temelindeki eşitsizliğin kaçınılmaz bir ‘gerçeklik’ olduğunu kabullenir. Sosyalizm eşitsizliğin kaldırılmasını, özel mülkiyetin yok edilmesinde görür ve bireyin eşitliğini kolektivist açıdan tanımlar. Liberalizm ise özel mülkiyete, sınırsız bir koruma hakkı getirerek onu güçlendirmekte ve sermaye birikimi yoluyla mülkiyetin iktidarını ve bu iktidarın kapitalizm düzeni içinde evrensel/emperyal/memalik olarak küreselleşmesini savunur. Muhafazakârlık ise özel mülkiyetin korunmasını ister ama mülkiyetin bireyler tarafından, diğerleri üzerinde bir baskı/iktidar kurma ve memluk yaratma aracı olmasına karşı çıkar ve devletin bu durumda müdahale etmesini meşru görür. Devletin, özel mülkiyete sınırsızca müdahale etmesi durumunda ise muhafazakârlık, tıpkı mülk gibi mülkiyetin de yozlaşacağını ve mülk ve mülkiyet alışımının tiranlığa/despotizme gideceğini söyler. Ayrıca bireylere liberallerin savunduğu serbest piyasa sisteminde olduğu gibi sınırsızca mülk edinme hakkı verilirse, bireylerin özel alanda tekelleşmeye giderek mülkiyeti yok edeceği gerekçesiyle kapitalizme ve kapitalist küresel örgütlere karşı çıkan muhafazakârlık, toplumun yoksullaştığı kriz döneminde, sosyal ekonomi politikalarını destekleyerek devletin, refah amaçlı örgütlenmesini olumlu karşılar ama son tahlilde ekonomik işlevin, toplumun kendi ilişki sürecinde ve topluma bırakılarak yani ‘zorunlu’ meşruiyet yasasına uyarak devam ettirilmesini savunur. Onlara göre kapitalizm, bireylerin özgürlük hakkını korumaya almak iddiasına ters olarak özgürlüklerini yok etmiştir. Bu nedenle korumacı ve hatta tutucu olan muhafazakârlık değil kapitalizmdir. Sosyal dayanışmayı sağlayan mülkiyete müdahale edilmemesi gerektiğini savunan muhafazakârlar, mülkiyetin özel veya toplu olarak kurumsallaşmasını, toplumsal istikrarı sağlamada önemli bir etken olarak görmektedirler. Mülkiyet; bireye, kuruma ve devlete sorumluluk yüklemekte ve bireyin devlet otoritesi karşısında bağımsızlığını garanti etmektedir. Mülkiyet aracılığıyla geleneğin değerleri, geleceğe taşınmaktadır. Ayrıca özel mülkiyetin korunması, toplumda sivilleşmeyi artırmakta ve bireylerin kimliklerinin yozlaşmasını önlemektedir. Bu yüzden muhafazakârların mülk, meşruiyet ve mülkiyet ilişkileri liberal, anarşist, sosyalist ve faşist ideolojiler arasında yaşanan krizler/çatışmalar/devrimler/terörler arasında uyumcu/dengeci/sentezci bir yer inşa eder: Ne mülk için meşruiyet ve

mülkiyeti mahkûm eder, ne meşruiyet için mülk ve mülkiyeti yok eder, ne de mülkiyet için mülkü ve meşruiyeti kurban eder; hem mülk için meşruiyet ve mülkiyeti tahkim eder, hem meşruiyet için mülk ve mülkiyeti tahdid eder, hem de mülkiyet için mülkü ve meşruiyeti temyiz eder.

Kaynakça

- Akal, C. B. (2003). *İktidarın Üç Yüzü*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Akkaş, H. H. (2003). "Muhafazakâr Siyasi Düşünce Kavramı Üzerine". *Afyon Kocatepe Ü, Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt: 5. Sayı: 2.
- Akkaş, H. H. (2004). *Muhafazakâr Düşünce ve Edmund Burke*. Ankara: Kadim Yayınları.
- Burke, E. (2016). *Fransa'daki Devrim Üzerine Düşünceler*. (Çev: Okan Arslan). Ankara: Kadim Yayınları.
- Canavan, F. (2011). "Edmund Burke'de Mülkiyet ve Hükümet". (Çev: Celalettin Güngör). *Muhafazakâr Düşünce*. Sayı: 27.
- Duman, F. (2016). "Edmund Burke", *Siyasi Düşünceler Tarihi*. Ed: Hamit Emrah Beriş-Fatih Duman. Ankara: Orion Yayınları.
- Gürkan, C. (2016). "Klasik Siyasal Düşüncede Maliye Teorisi: Bodin, Hobbes ve Rousseau". *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. Cilt: 14, Sayı: 2.
- Işık, S. (2015). *John Locke ve Edmund Burke'ün Siyaset Felsefesinde İhtilal Olgusu*. Doktora Tezi. Atatürk Ü. SBE. Erzurum.
- Kirk, R. (2012). "Süreklilik ve Değişim". (Çev: Faruk Çakır). *Muhafazakâr Düşünce*. Cilt: 1. Sayı: 4.
- Mosannen, A. (2018). *Edmund Burke'ün Politika Felsefesinde Muhafazakârlık*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Ü. SBE. İzmir.
- Nisbet, R. A. (2011). "Mülkiyet ve Hayat". (Çev: M. Fatih Serenli-Kudret Bülbül). *Muhafazakâr Düşünce*. Sayı: 27.
- Nişanyan, S. (2012). *Sözlerin Soyağacı*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Onions, C. T. (1966). *Oxford Dictionary of English Etymology*. Oxford University Press.
- Özipek, B. B. (2004). "Muhafazakâr Siyasetin Temel İlkeleri". *Liberal Düşünce Dergisi*. Cilt: 9. Sayı: 34.
- Tatar, D. B. (2013). *Mülkiyet ve Fikri Mülkiyetin Felsefi Temelleri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Ü. SBE. Ankara.
- Tekeoğlu, A. R. (2019). *John Locke ve Edmund Burke'ün Sınırlı Devlet Anlayışlarının Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Bolu Abant İzzet Baysal Ü. SBE. Bolu.